

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
หมู่บ้านสุขุม ต่าบหนองบัวน้อย
อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวนิษฐา ตรงจันทิก

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

ขนิษฐา ตรงจันทิก : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
หมู่บ้านสุมทุม ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์สนั่น ตั้งสถิตย์, 117 หน้า

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึงพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ คือ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบบร.1-บร.12 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบ “ชีพท์ โมเดล” วิเคราะห์ผลโครงการกองทุนหมู่บ้านสุมทุม ได้มีการจัดตั้งด้วยความถูกต้องและเป็นไปตามระบบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งคณะกรรมการอย่างโปร่งใส ซึ่งสมาชิกทั้งสิ้น 90 คน ได้เป็นผู้เสนอ และเลือกตั้งด้วยมติเอกฉันท์ กฎระเบียบกองทุนหมู่บ้านสุมทุม มีมติเห็นชอบจากสมาชิกและคณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกองทุนเป็นการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งของกองทุนทั้งนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐบาล เช่น การฝึกอบรมการทำบัญชี เพื่อให้การบริหารกองทุนเป็นไปอย่างมีระบบและอยู่ยั่งยืนคู่หมู่บ้านสุมทุมตลอดไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

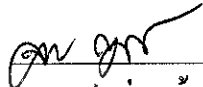
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมิน โครงการ
ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์สนั่น ตั้งสถิตย์)

กรรมการสอบ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรา เล็กอุทัย)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ
และการประเมิน โครงการ

(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)
คณะบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ เดือน พ.ศ.

18 ต.ค. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิ เช่น

- อาจารย์สนั่น ตั้งสถิตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต ไชยมุกด์, อาจารย์ ดร. พัฒนา กิตติอาษา, อาจารย์ รัชฎาพร วิสุทธิการ, อาจารย์ มัลลิกา สังข์สนิท และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- คุณอุษา จำปาวิทยากุล พัฒนารูมชนตำบลหนองบัวน่อง อำเภอสีคิ้ว ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล, และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดี ตลอดจนมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ขนิษฐา ตรงจันทิก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1	
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์	1
กรอบความคิดทฤษฎี	2
วิธีดำเนินการ	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2	
นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	5
ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	6
แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	13
หลักการประเมิน โครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล	16
บทที่ 3	
รูปแบบการประเมิน	19
กลุ่มเป้าหมาย	23
วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน	23
ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลตามรูปแบบการประเมิน	24
ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน	39
การวิเคราะห์ข้อมูล	40

บทที่ 4	หน้า
ผลการประเมินบริบทชุมชน	42
ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	71
ผลการทดลองวิธีการใหม่	74
ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้	75
ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจาก โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	75
สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์	75
บทที่ 5	
วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ	78
วิธีดำเนินการ	78
ผลการดำเนินการ	79
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	84
ภาคผนวก	86

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง

สรุปความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

หน้า

22

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
บทที่ 3	
ตารางที่ 1 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท	25
ตารางที่ 2 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินปัจจัย	28
ตารางที่ 3 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ	31
ตารางที่ 4 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต	36
ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน	39
บทที่ 4	
ตารางที่ 1 คำนิยามของ SMEs ให้เกณฑ์จำนวนการว่างงานหรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวร	44
ตารางที่ 2 แสดงมูลค่าการนำเข้าเครื่องจักรและสินค้าเพื่อการอุตสาหกรรม	47
ตารางที่ 3 สัดส่วนการส่งสินค้าอุตสาหกรรมส่งออก	47
ตารางที่ 4 การขาดดุลการค้าของไทย	48
ตารางที่ 5 แสดงหนี้สินคงค้างต่างประเทศปีงบประมาณ 2539-2543 (ล้านบาท)	53
ตารางที่ 6 แสดงหนี้สินคงค้างในประเทศปีงบประมาณ 2539-2543 (ล้านบาท)	53
ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร	64
ตารางที่ 8 ลักษณะการประกอบอาชีพ	65
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนครอบครัวที่มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวน 126 ครัวเรือน	65
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนนักเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา	66
ตารางที่ 11 แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงภายในหมู่บ้าน	67
ตารางที่ 12 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ	67
ตารางที่ 13 รายได้ของประชาชนในหมู่บ้านสุมทุม/ปี แต่ละครอบครัว	68
ตารางที่ 14 แสดงจำนวนผลผลิตทางการเกษตรภายในหมู่บ้าน	68
ตารางที่ 15 แสดงปัญหาท้องถิ่นของชาวบ้านสุมทุม	69
ตารางที่ 16 แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีของชาวบ้านสุมทุม	69
ตารางที่ 17 แสดงกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านสุมทุม	70

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

ประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง มีหลายครัวเรือนที่ยังยากจนอยู่เกือบกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเงินภายในครัวเรือนมีการฝืดเคืองมากขึ้น และจากเดิมที่ไม่มีเงินทุน ไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้หมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึงพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

จากความพร้อมของหมู่บ้านสุ่มทุม ที่ได้มีการจัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และได้รับการอนุมัติให้มีการตั้งกองทุน เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2544 และรับการจัดสรร โอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านสุ่มทุมในวันที่ 24 กันยายน 2544 และได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจรวมทั้งเพื่อจะทราบว่าโครงการกองทุน หมู่บ้านสุ่มทุมบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์เพียงใดนั้น จึงได้จัดให้มีการประเมินกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุมขึ้น โดยได้เขียนเรียบเรียงรายงานการประเมินออกมาในรูปของ “สารนิพนธ์” (Substantive Report) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จตลอดจนขั้นตอนการบริหาร และค้นพบจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงของแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านสุ่มทุม

(คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปี2544 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี)

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) เพื่อให้ทราบถึงความเป็นอยู่ของประชาชน หลังจากที่ได้รับเงินกองทุนไปแล้วว่าได้ยกระดับความเป็นอยู่มากน้อยเพียงใด
- 3) เพื่อศึกษาถึงจุดแข็ง และจุดอ่อน ที่ควรปรับปรุงแก้ไข

4) เพื่อทราบถึงกฎระเบียบที่คณะกรรมการฯ และสมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นนั้น สามารถนำมาใช้ได้จริงตามที่กำหนดหรือไม่

5) เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนบ้านสุมทุม

3. กรอบความคิดทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีในการประเมินมีอยู่หลายทฤษฎี และได้มีการปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทฤษฎีที่จะได้นำเสนอ ก็เป็นอีกทฤษฎีที่สามารถใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้

- แนวคิดและรูปแบบประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rationale and Mode of Evaluation)

ไทเลอร์ได้กล่าวถึงการประเมินว่า “การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้ กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้” โดยมุ่งเน้นที่การประเมินทางการศึกษา โดยกรอบแนวคิดของการประเมินที่สำคัญของไทเลอร์คือ เริ่มประเมินจากจุดประสงค์ ประเมินแผนการเรียนรู้อ การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ การประเมินเพื่อการนำโครงการทางการศึกษา การประเมินผลลัพธ์ของโครงการไปปฏิบัติ การติดตามผลและการประเมินผลกระทบ โดยไทเลอร์ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับการประเมินไว้ดังนี้ “เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการควรพิจารณาจากความสำเร็จของส่วนร่วม และมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป”

(ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายวิชาการประเมินพัฒนา ปี 2545 หน้า 84)

- แนวคิดและรูปแบบการประเมินของครอนบราค (Cronbach's Concepts and Model)

การประเมินตามแนวคิดของครอนบราค คือ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล และการใช้ข้อมูลนั้นตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ วิธีสำหรับการประเมินโครงการมี 4 แนวทางคือ การศึกษากระบวนการ (Process Studies) การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) การวัดเจตคติ (Attitude Measurement) การติดตามผล (Follow up Studies)

และครอนบราคยังกล่าวอีกว่า “การประเมินโครงการ ด้านการเรียนการสอนไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้น แต่ควรจะมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากโครงการด้วย”

(ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายวิชาการประเมินพัฒนา ปี 2545 หน้า 84)

- แนวคิดการประเมินของโพรวัส (Provus's Discrepancy Evaluation)

โพรวัส ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการกำหนด ระเบียบมาตรฐานและค้นหาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยใช้ระเบียบมาตรฐาน เพื่อหาจุดอ่อนและนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพ

(ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายวิชาการประเมินพัฒนา ปี 2545 หน้า 88)

ทั้งนี้การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม ได้เลือกใช้แนวคิดและรูปแบบการประเมินชีพฟ์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 's CIPP Model) ซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีระบบ (System theory) เป็นกรอบในการระบุตัวบ่งชี้และตัวแปร สำหรับทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตัวแบบทางความคิดดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อว่า “ชีพฟ์โมเดล” (CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม ได้กล่าวว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” ได้กำหนดรูปแบบออกมาได้ดังนี้

- 1) C : Context Evaluation คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม
- 2) I : Input Evaluation คือ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น
- 3) P : Process Evaluation คือ การประเมินกระบวนการ
- 4) P : Product Evaluation คือ การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น

4. วิธีดำเนินการ

- 1) ศึกษาเป้าหมาย และวัตถุประสงค์
- 2) ออกแบบเครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมิน ตั้งคำถาม ตั้งประเด็น
- 3) กำหนดผู้ที่เกี่ยวข้อง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร คือ สมาชิกโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศ
กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกโครงการหมู่บ้านสุ่มทุม
การสุ่มตัวอย่าง คือ จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 4.1) กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด ข้อมูลคือ ข้อมูลนามบัญญัติ ช่วงบัญญัติ ลำดับบัญญัติ อัตราส่วนบัญญัติ ตัวชี้วัดคือ ตัวชี้วัดบริบท ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า ตัวชี้วัดกระบวนการ และตัวชี้วัดผลผลิต
  - 4.2) แหล่งข้อมูล คือ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการสังเกต จากเครื่องมือที่ได้กำหนดขึ้น

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) คือ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
  - 4.3) ประเภทข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นข้อมูลประเภทของตัวเลข เช่น รายได้ของชาวบ้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นข้อมูลที่เป็นการบรรยายเกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ เช่น ความเข้าใจของชาวบ้าน

5) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1) สัมภาษณ์

5.2) การสังเกต

5.3) สอบถาม

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษาคั้งนี้จะได้ประโยชน์ดังนี้

1) ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

2) ได้ทราบและเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา ซึ่งมาสาธตหาวิธีแก้ไขได้

3) ได้ทราบถึงระดับความเป็นอยู่ของสมาชิก ว่ามีความเป็นอยู่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

4) ได้ทราบถึงเหตุผลที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านมีความพัฒนา มีการบริหารที่เข้มแข็ง และแนวทางการวัดความสำเร็จในโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านสุขุม

5) ระเบียบข้อบังคับมีความชัดเจนทำให้การบริหารงานง่ายขึ้น

6) ได้ทราบถึงตัวชี้วัดในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนา

บทที่ 2

ปริทรรศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริทรรศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทนี้ เป็นหลักวิชาที่ผู้วิจัยได้ประมวลจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเอกสารจากข้อมูลต่างๆ เพื่อแสดงว่าหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและหลักวิชาด้านเทคนิควิธีการประเมิน ที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้มีความถูกต้องและมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ ซึ่งหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและประเด็นดังกล่าว มี 5 ด้าน ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
3. หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. หลักการประเมิน โครงการ รูปแบบการประเมินแบบซัพพอร์ตโมเดล
5. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและประเด็นเทคนิคการประเมิน ทั้ง 5 ด้าน มีเนื้อหารายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งส่งเสริมการออมเงินในหมู่บ้านนำไปสู่การสร้างกองทุน สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนและความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมแก่ประชาชนในหมู่บ้าน เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง เสริมสร้างความสามารถในการจัดการระบบและบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองตนเอง

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการคือ

- 1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- 2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

- 3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- 5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สามารถบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2. ระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีระเบียบที่สำคัญดังนี้

2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบนี้แบ่งออกเป็น 2 หมวด ได้แก่

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 1 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและมีผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ จำนวนไม่เกิน 10 คน เลขานุการนายกรัฐมนตรื เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวน อย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน

ข้อ 2 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ข้อ 3 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- 4) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- 5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนคนไร้ความสามารถ
- 6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ 4 การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการ มาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 5 คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้งและแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
- 2) กำหนดแผนการจัดหาเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- 3) กำหนดแผนงานและอกระเบียบข้อบังคับ และและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางการบริหารงานกองทุน
- 4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- 5) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการบริหารกองทุน

- 6) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- 7) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
- 8) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้
- 9) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 10) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 6 การประชุมของคณะกรรมการให้นำข้อ 4 มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ 7 ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี่ยงประชุมคำตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี่ยงประชุมและคำตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 1 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ 2 สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- 2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- 3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
- 4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหารกองทุน
- 5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- 6) จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกองทุน
- 7) พิจารณาเสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการ ในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน

8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และ รายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ข้อ 1 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 2 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของ ข้อที่ 1 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน”

2.3 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบนี้แบ่งออกเป็น 9 หมวด ได้แก่

หมวด 1 ข้อความทั่วไป

หมวด 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หมวด 3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

หมวด 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 6 กองทุนและสมาชิกกองทุน

หมวด 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวด 8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ

หมวด 9 บทเฉพาะกาล

2.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับ กองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัด นครราชสีมา

เพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านหนองกกเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ อันสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนพัฒนาบุคคลที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาจิตใจของประชาชนให้มี คุณธรรม ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านหนองกก จึงมีวัตถุประสงค์และวางระเบียบต่างๆดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

1. เป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิก
2. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ
3. เพื่อบริการให้เงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม

ระเบียบหมวดที่ 1 สมาชิก

ข้อ 1 คุณสมบัติของสมาชิก

- 1.1 เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหาเลี้ยงชีพในหมู่บ้านหนองกกไม่น้อย 6 เดือน
- 1.2 เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ หรือมีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 65 ปี
- 1.3 เป็นผู้มีความประพฤติดี
- 1.4 เป็นสมาชิกได้หนึ่งคนต่อครอบครัว
- 1.5 เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านสุ่มทุมไม่น้อย 6 เดือน
- 1.6 สมาชิกต้องเปิดบัญชีเงินฝากที่ธนาคารออมสิน
- 1.7 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่เสพหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 1.8 จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีประวัติการค้างชำระหนี้

ข้อ 2 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- 2.1 ยื่นคำขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- 2.2 ผู้มีคุณสมบัติ ตามข้อ 1 สามารถยื่นสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครได้ทั้งลักษณะบุคคล และกลุ่ม แล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก
- 2.3 สถานที่สมัคร ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ เลขที่ 59 หมู่ 4 ต.หนองบัวน้อย อ.สีคิ้ว

จ.นครราชสีมา

- 2.3 คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่า จะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใด เข้าเป็นสมาชิก โดยชอบธรรม โดยมีมติเห็นชอบ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ 3 การขาดจากสมาชิก

- 3.1 เสียชีวิต
- 3.2 ลาออกและได้รับการอนุมัติแล้ว
- 3.3 จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน
- 3.4 ผู้กู้ยืมนำเงินไปใช้ในอกรอบวัตถุประสงค์ตามสัญญา

ระเบียบหมวดที่ 2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ข้อ 1 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน” โดยสมาชิกในกลุ่มคัดเลือกตัวแทนขึ้นมากลุ่มละ 1 คน มาคัดเลือกโดยสมาชิกกองทุนทั้งหมดให้เหลือ 15 คน และทำการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

- 1.1 ประธาน รองประธาน เกรียงอุทิศ ปฏิคม และที่เหลือเป็นกรรมการ
- 1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน และที่ปรึกษา 5 คน

ข้อ 2 คณะกรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

ข้อ 3 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

- 3.1 บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน
- 3.2 ออกระเบียบข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน
- 3.3 รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิกทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคล
- 3.4 ดำเนินการและจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพต่าง และกองทุนอื่นๆที่มีในหมู่บ้าน
- 3.5 พิจารณาการให้กู้ยืม ตามระเบียบข้อบังคับ
- 3.6 ทำนิติกรรมสัญญา และกำหนดเงื่อนไข เกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน
- 3.7 จัดและเรียกประชุมสมาชิก ตามระเบียบกำหนด
- 3.8 จัดทำบัญชีและส่งมอบเงิน ที่ได้รับจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน คืนให้แก่กองทุน
- 3.9 ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 3.10 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งได้ไม่เกิน 20,000 บาท หากมีสมาชิกผู้

เกินกว่า 20,000 บาท ให้ประชุมสมาชิกเพื่อชี้ขาด แต่ต้องไม่เกิน 50,000 บาท

- 3.11 คณะกรรมการแต่งตั้งผู้แทนอย่างน้อย 2 คน ทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้กู้
- 3.12 คณะกรรมการกำหนดอัตราดอกเบี้ย ตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
- 3.13 คณะกรรมการพิจารณา การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยตามความเหมาะสม

3.14 ผู้กู้เงินเงิน ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ตามสัญญา ให้คณะกรรมการยกเลิกสัญญาและ

เรียกเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยเต็มจำนวนคืนทันที

ข้อ 4 การพ้นจากตำแหน่ง

1.1 ครบวาระ

1.2 เสียชีวิต

1.3 ลาออกเมื่อได้รับอนุมัติ

ระเบียบหมวดที่ 3 เงินกองทุนของกลุ่ม

ข้อ 1 แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

1.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ

1.2 เงินที่ได้จากการบริจาคโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันใดๆทั้งสิ้น

1.3 ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน

1.4 ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

1.5 เงินฝากสัจจะ ค่าหุ้น

1.6 เงินจัดสรรจากหน่วยงานเอกชนอื่นๆ

ข้อ 2 หุ้นๆ หนึ่งมีมูลค่าหุ้นละ 50 บาทจะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

ข้อ 3 หุ้นและการชำระหุ้น

3.1 การชำระค่าหุ้น ชำระด้วยเงินสด

3.2 การเปลี่ยนแปลงเงินฝากค่าหุ้นเปลี่ยนแปลงได้ปีละ 1 ครั้ง โดยให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ

ข้อ 4 เงินฝากสัจจะ สมาชิกทุกคนต้องส่งเงินฝากสัจจะทุกเดือน เดือนละ 20 บาท สามารถเพิ่มเงินฝากสัจจะได้ปีละ 1 ครั้ง ในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี และสามารถถอนและปิดบัญชีได้ต่อเมื่อพ้นสภาพการเป็นสมาชิก

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและ

ชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

1) จัดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ทั้งนี้หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าประชุมแทนได้

2) การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม โดยแต่ละกองทุนจะคัดเลือกกรรมการกองทุนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย กรรมการทั้งชายและ

หญิงในสัดส่วนเท่ากัน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวจะต้องเป็นบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน

คุณสมบัติของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี
2. เป็นผู้ที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
3. เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่ติดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงินและยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย

4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่โทษที่กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เว้นแต่ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

7. ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง
9. ไม่เคยถูกไล่ออกจากคณะกรรมการกองทุน ด้วยมติของคณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

เมื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับบริหารกองทุน (กติกา) กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองของตนเอง

3. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ได้แก่ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ผลผลิตด้านต่างๆของประชากรในหมู่บ้าน ช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตของหมู่บ้าน รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน

2) การได้มาซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุม วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน วันที่มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คุณสมบัติที่ครบถ้วนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประสิทธิภาพของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15คนและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษา6 คน

3) มีระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านซึ่งกำหนดขึ้น โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้าน

4) ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนในรูปแบบการถือหุ้นเงินออมสัจจะรายเดือน ค่าธรรมเนียม

เมื่อได้มีการประเมินความพร้อมในด้านต่างๆเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1) จัดทำแบบขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ.2 จากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

2) ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องคือระเบียบ ข้อบังคับกองทุน

3) เปิดบัญชีกับธนาคาร

3.1 การประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่างๆดังนี้

- 1) การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
- 2) คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
- 3) ความรู้ ประสิทธิภาพ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- 4) ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน

การพิจารณาเงินกู้ยืม คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้กู้ยืมเงินดังนี้

1) สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้ยืมเงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้อื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2) คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวน 20,000 บาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกิน 20,000 บาท ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวน 50,000 บาท ส่วนกรณีการอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

3) ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายการอนุมัติเงินกู้แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารทราบโดยเร็ว

4) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

5) สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิก ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

6) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

7) การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย

กรณีกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ ดังนี้

- 1) ต้องเป็นสมาชิกของกองทุน
- 2) ต้องถือหุ้นอย่างน้อย 5 หุ้น และส่งเงินฝากสัจจะทุกเดือน
- 3) สมาชิกผู้กู้ต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพ
- 4) โครงการที่ขอกู้ต้องดำเนินการได้จริงมีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

5) สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินต่อคณะกรรมการเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การพัฒนาอาชีพ

4) โครงการที่ขอผู้ต้องดำเนินการ ได้จริงมีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

5) สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินต่อคณะกรรมการเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การพัฒนาอาชีพ
- กู้ฉุกเฉิน
- ลดรายจ่าย

6) สมาชิกผู้ได้รายละเอียด 20,000 บาท หรือ ไม่เกิน 50,000 บาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการควบคุมอนุมัติเงินกู้รายได้เกิน 20,000 บาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิกทั้งหมดเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 50,000 บาท จะต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันและบุคคลค้ำประกัน

4. หลักการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

4.1 รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล จำเนียรสุขหลายและคณะได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล” ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ) 2544:221-234] ดังนี้

แบบจำลองการประเมินของชีพฟ์โมเดลเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆเพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่องและประสิทธิภาพของโครงการช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ การประเมินด้านต่างๆประกอบด้วย

1. การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการและเงื่อนไขที่เป็นจริงและยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาอีกด้วย

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Context Evaluation) เป็นการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ เพื่อควบคุมการดำเนินงานของโครงการ หาและทำนายข้อบกพร่องเพื่อรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่างๆที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจและดูผลของความสำเร็จการนำเอาแบบจำลองชีพฟ์ไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะคือ

1. จัดหาโครงการ ศึกษาว่ามีปัญหาอะไรที่จะทำ
2. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ลงมือดำเนินการ
3. โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินอยู่

4.2 รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ,2545:89-91)

แนวคิดและรูปแบบการประเมินซิฟฟ์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีมได้กำหนดขั้นตอนของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) กำหนดหรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สตัฟเฟิลบีมยังได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการในช่วงต่อไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ

5. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่กำหนดการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและ

ชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับ การบริหาร

จัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและการพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ นำความรู้ความสามารถในการวางแผนจัดการ โครงการและประยุกต์ความรู้สู่ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังสามารถช่วยสร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตที่ว่างงานจำนวน 74,881 คน ให้มีงานทำ โดยเฉพาะบัณฑิตในชนบทท้องถิ่นนั้นๆ พร้อมทั้งช่วยในการยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น และเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะหมู่บ้านสุขุม หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวิธีดำเนินการประเมินดังนี้

1. รูปแบบการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (The Systems Theory) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินแบบ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) โดยมีกรอบแนวคิดการประเมินดังนี้

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “ เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆที่มีอยู่” (ชุติวารการประเมินเพื่อพัฒนา , 2545 , P. 89-92)

รูปแบบของการประเมิน โดยใช้หลักของเหตุผลต่างๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใดๆประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นของการรวบรวมสารสนเทศ (Information) ที่ต้องการ
3. ขั้นของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

แบบจำลอง CIPP ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุมซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันที่ และมี การประเมินรวมสรุปหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสำคัญของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบซิปป์ จึงเป็นที่นิยมใช้ทั้งนี้เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าว

แบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง

แบบจำลองซิปจะประเมินในด้านต่างๆดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

การประเมินด้านต่างๆมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมิน โย่ทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่นๆที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมิน การบรรยายและการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสถานะแวดล้อม ทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัย และการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานต่างๆที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่างๆคือ

- 1) ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัด โครงการ
- 2) ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 3) การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้นคือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของสินค้าและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตรากำลัง เวลา ขอบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลังเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้นๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

2. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำการประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ(Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการคือ

- 1) เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
- 2) เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
- 3) เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติงานต่างๆที่เกิดขึ้น

3. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีคามจำเป็นในระหว่างปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่วไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้อย่างกว้าง คือการดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำมาใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

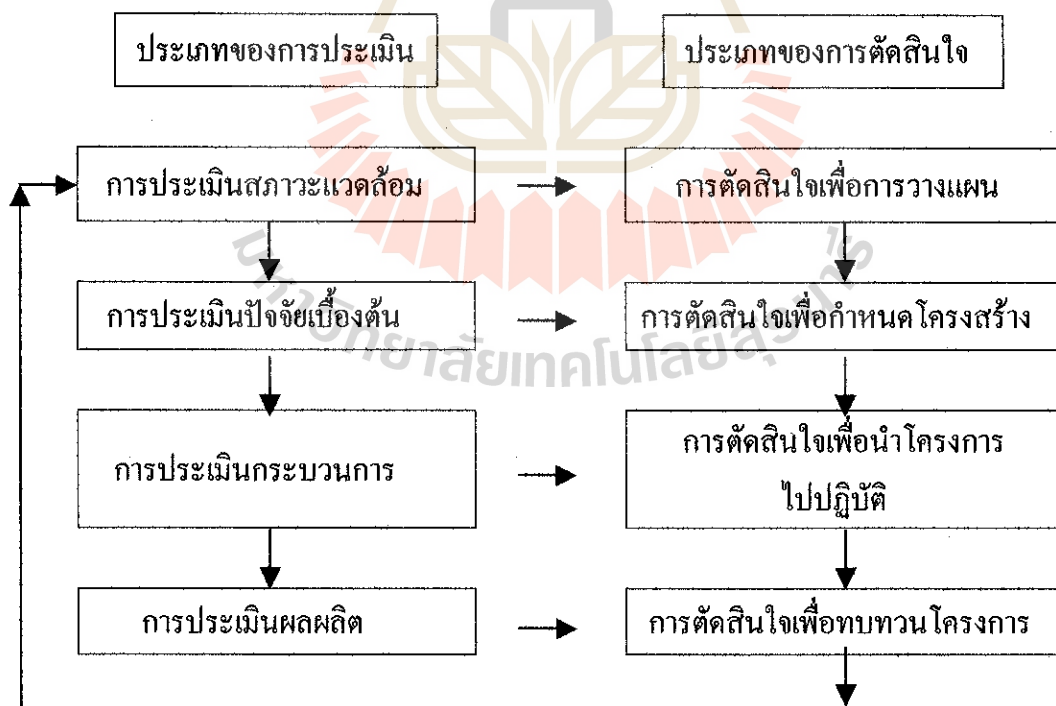
ทั้งการประเมินสถานะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีระบบ โดยที่การประเมินสถานะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยรวม และการประเมินผลผลิต พิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสถานะแวดล้อมจึงแสดงที่สิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ในภายหลัง (สิ่ง que แสดงอย่างเจาะจงนั้นจะเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินความสำเร็จขั้นสุดท้ายของการผลิต)

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิตสามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่ายสำหรับการประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนการดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสถานะแวดล้อมกำหนดถึงจำเพาะสำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงถึงจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ การตัดสินใจ

ใช้การประเมินปัจจัยพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัยคือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินผลผลิตซึ่งสามารถประยุกต์เข้าส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำ ไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นได้ว่าการนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้น ตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้ และการประเมินผลผลิตช่วยให้ตกลงใจได้ว่าวัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกัน จะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่น ถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพัง ในการตัดสินใจว่าระเบียบปฏิบัตินั้นควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุม โครงการเข้ามาด้วย การประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่จากโครงการ

สรุปความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซิป

(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2525,)

รูปแบบการประเมินที่ประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ชีพโฟมเดล ตามกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 4 องค์ประกอบ ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ดังนี้

- 1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้)
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของกระบวนการกองทุนหมู่บ้าน และรายบุคคล (ผู้กู้)
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้)
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำหรับการประเมิน ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองกกลาง หมู่ที่ 1 ซึ่งมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งข้าราชการ เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

2.2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 14 คน
2.2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 90 คน
2.2.1 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน 83 คน
2.2.2 สมาชิกสมทบ	จำนวน - คน
2.3 ชาวบ้านที่ไม่ได้รับเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน (จำนวนประชากรตั้งแต่ 18 ขึ้นไป)	จำนวน - คน
2.4 ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน 4 คน
2.5 ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	จำนวน 2 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน

3.1 วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1) การสังเกตและบันทึก

การสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน ตลอดจนการสังเกตและบันทึกขณะร่วมกิจกรรม ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

2) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่ม ตลอดจนรายบุคคลในหมู่บ้านโดยใช้แบบรายงานต่าง ๆ (บร.)

3) ประชุมเวทีชาวบ้าน

4) การศึกษาเจาะลึกรายกรณี จากสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ จำนวน 83 ราย ที่มีวัตถุประสงค์การกู้แตกต่างกัน อาจใช้ข้อมูลจาก บร. 11

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบรายงานต่าง ๆ (บร.) และแบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการสังเกตและการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- 1) แบบรายงาน บร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
- 2) แบบรายงาน บร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 3) แบบรายงาน บร. 3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง)
- 4) แบบรายงาน บร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน)
- 5) แบบรายงาน บร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 6) แบบรายงาน บร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 7) แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
- 8) แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 9) แบบรายงาน บร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
- 10) แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 11) แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
- 12) แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)

4. ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลตามรูปแบบการประเมิน

จากกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 เมื่อนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัด แล่งข้อมูล และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลของการประเมินทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้) ดังนี้

4.1 การประเมินบริบท มีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน C1-ประวัติ ความเป็นมา หมู่บ้าน	- ที่มาของชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน - คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านอพยพมาจากที่ไหน และเหตุใดจึงอพยพมา - สภาพเดิมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านเป็นอย่างไร - อาชีพเดิม (อาชีพหลัก/รอง) คืออะไร - อาชีพเดิมที่เลิกทำแล้ว คืออะไร เพราะอะไรจึงเลิกทำ - อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น - การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคมีประมาณ พ.ศ.ใด (ถนน, ไฟฟ้า, ประปา)	- ผู้นำชุมชน - ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน - ผู้นำกลุ่มอาชีพ - ข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว	- สัมภาษณ์ตามแบบบร 1 - ศึกษาจากเอกสาร
C2-สภาพ ภูมิศาสตร์ของ หมู่บ้าน	- ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน - อาณาบริเวณเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น - แผนที่หมู่บ้าน	- ข้อมูลจากเอกสาร - หมู่บ้าน - ผู้นำชุมชน	- ศึกษาจากเอกสาร - สังเกต - สัมภาษณ์
C3-สภาพ เศรษฐกิจและ สังคมของหมู่บ้าน	- อาชีพหลักและอาชีพรองของชาวบ้าน - จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร - จำนวนที่ดินทำกินโดยเฉลี่ย - จำนวนร้านค้าในหมู่บ้าน - จำนวนโรงสีในหมู่บ้าน - โรงเรียนในหมู่บ้าน - โรคที่เจ็บป่วย - สถานที่รักษาเมื่อเจ็บป่วย	- ผู้นำชุมชน - สถานีอนามัยตำบล - โรงเรียน - เกษตรตำบล - หมู่บ้าน	- สัมภาษณ์ตามแบบ บร. 1 - สังเกต

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
C5-โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร	1. จำนวนและสภาพของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม ฯลฯ 2. จำนวนและสภาพทรัพยากร เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์	4. ผู้นำชุมชน 5. หมู่บ้าน	3. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 4. สังเกต
C6-ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ประเภทผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 2. กลุ่มต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน (จำนวนสมาชิก ,ทุนของกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, ปีก่อตั้ง) 3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ (ชื่อ, อายุ, ความเชี่ยวชาญ)	1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้นำกลุ่มอาชีพ	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. สังเกต
C7- โครงการพัฒนาที่ผ่านมา	1. โครงการของภาครัฐ 2. โครงการของภาคเอกชน 3. โครงการที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง (ชื่อ โครงการ/กิจกรรมของโครงการ)	1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้นำกลุ่มอาชีพ 3. ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 4. ข้อมูลที่บันทึกไว้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สังเกต
C8-ความเข้มแข็งของชุมชน	1. ความสามัคคี 2. ความซื่อสัตย์ 3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4. การยกย่องคนทำความดี 5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม 6. จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพ	1. ชาวบ้าน 2. ผู้นำชุมชน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.2 (มาจากข้อมูลดิบ สัมภาษณ์ชาวบ้าน 30 ครอบครัว)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
C8-ความเข้มแข็งของชุมชน (ต่อ)	7. ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ ปรองดอง 8. การรวมกลุ่ม 9. การประชุม/ เสวนากลุ่ม 10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 11. มีผู้นำที่มีความยุติธรรม 12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหา ของชุมชน		
ระดับบุคคล	1. อาชีพหลัก/รอง		
C9-อาชีพเดิม	2. ผลการประกอบอาชีพเดิม (เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว หรือไม่) 3. ปัญหาอุปสรรคในการ ประกอบอาชีพ	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
C10- สมาชิก ในครอบครัว	1. สมาชิกในครอบครัวและราย ละเอียด เช่น จำนวน, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการ ศึกษา, ความสัมพันธ์กับหัวหน้า ครอบครัวการทำงาน 1. มีบ้านเป็นของตนเอง หรือไม่ ถ้าไม่มี พักอาศัยอย่างไร	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
C11- สภาพ การอยู่อาศัย	1. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต
C12- รายได้ ของครอบครัว	2. ความเพียงพอของรายได้ต่อ รายจ่าย	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม

4.2 การประเมินปัจจัย มีรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินปัจจัย

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
11- นโยบาย ระเบียบแนว ทางปฏิบัติ	1. รายละเอียดของสำนัก นายกฯ 2. รายละเอียดของระเบียบ กองทุนฯ	1. ระเบียบสำนัก นายกฯ 2. ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ	1. ศึกษาจากเอกสาร
12- การประชา สัมพันธ์	1. ช่วงเวลาที่มีการประชา สัมพันธ์ 2. ประเภทสื่อในการประชา สัมพันธ์ 3. ความทั่วถึงในการประชา สัมพันธ์ 4. เนื้อหาในการประชา สัมพันธ์	1. ผู้นำชุมชน 2. ชาวบ้าน 3. ส่วนราชการที่ เกี่ยวข้อง 4. ที่ทำการกองทุน หมู่บ้าน 5. เอกสารประชา สัมพันธ์	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต 3. ศึกษาจากเอกสาร
13- คณะ อนุกรรมการ ระดับอำเภอที่ เกี่ยวข้อง	1. จำนวนคณะอนุกรรมการ 2. องค์ประกอบคณะ อนุกรรมการ 3. สัดส่วนกรรมการภาค ประชาชน 4. การปฏิบัติหน้าที่	1. พัฒนาชุมชน 2. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
14- คณะ กรรมการกอง ทุนหมู่บ้าน	1. จำนวน 2. คุณสมบัติ 3. วิธีการได้มา 4. การพ้นจากตำแหน่ง 5. ระยะเวลาในการดำรง ตำแหน่ง	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
15- การเตรียมความพร้อม การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	1. วิธีการในการเตรียมความพร้อม 2. เนื้อหาในการเตรียมความพร้อม 3. จำนวนครั้งในการเตรียมความพร้อม 4. หน่วยงาน / องค์กรที่ทำหน้าที่ในการเตรียมความพร้อม	3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 4. ส่วนราชการ 5. ชาวบ้าน 6. ผู้นำชุมชน	3. สัมภาษณ์ชาวบ้านตามแบบ บร.3 บร.9 4. สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
16- เงินกองทุน 1 ล้านบาท	1. วันที่ได้รับอนุมัติ 2. การเก็บรักษาเงิน	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์
17- เงินทุน สะสมอื่น ๆ	1. ประเภท / จำนวน / ที่มาและการเก็บรักษาเงินทุนสะสมอื่น ๆ	2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
18- บัณฑิตกองทุน	1. ประวัติส่วนตัว ชื่อ, วุฒิ, การศึกษา, อายุ, เพศ, ภูมิลำเนา สถานภาพ, สมรส, ความสามารถพิเศษ (ถ้ามี) 2. บทบาทหน้าที่	1. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน 2. คู่มือนักศึกษา	1. ศึกษาเอง 2. ศึกษาจากเอกสาร
ระดับรายบุคคล			
9- จำนวนเงินกู้ที่ได้รับ	1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11
10- จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้	1. จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้ 2. ที่มาของเงินทุน	2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
11- วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ	1. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
I12- สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และวัสดุคิบบน การประกอบ อาชีพ	1. สถานที่ในการประกอบ อาชีพ 2. วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบ อาชีพ 3. วัสดุคิบบนในการประกอบ อาชีพ	2. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์
I13- ความรู้ และทักษะใน การประกอบ อาชีพ	1. ความรู้และทักษะที่มีอยู่	1.สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
I14- จำนวน แรงงาน	1. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการ ประกอบอาชีพ	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม

4.3 การประเมินกระบวนการ มีรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
PC1- การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	- กระบวนการในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน - ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ - ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ	- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน - สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน - ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	- สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 - สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้าน
PC2- การจัดทำเอกสารขอเงินทะเบียน	- กระบวนการในการจัดทำเอกสารขอเงินทะเบียน - ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ - ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	การสัมภาษณ์
PC3- ระบบบัญชีกองทุน	- จำนวนบัญชีที่จัดทำ (จำนวนเล่ม) - ชื่อบัญชี เช่น บัญชีลูกหนี้, บัญชีเงินสัจจะ - ความเป็นปัจจุบัน - ผู้จัดทำ - ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ	- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน - บัญชีกองทุน	- สัมภาษณ์ - ศึกษาจากเอกสาร
PC4- กิจกรรมเกี่ยวสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน			
PC4.1- การรับสมัคร	- ช่วงเวลาในการรับสมัครและเหตุผล - คำธรรมเนียมการสมัครและเหตุผล	- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน - ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	- สัมภาษณ์ตามแบบ บร.. 4 - สัมภาษณ์จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC4.2- การ หมดสมาชิก ภาพ	3. คุณสมบัติผู้สมัครและ เหตุผล 4. ปัญหาอุปสรรค 1. การหมดสมาชิกภาพและ เหตุผล	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร. 4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม จากคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 3. ศึกษาจากเอกสาร
PC4.3 ประเภท สมาชิก	1. การกำหนดประเภทสมาชิก และเหตุผล		1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC4.4 การทำ ทะเบียน สมาชิก	1. ความเป็นปัจจุบันในการ จัดทำ 2. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. เอกสารด้าน ทะเบียนสมาชิก	
PC5- กิจกรรม เกี่ยวกับการกู้ เงินกองทุนหมู่บ้าน			1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC5.1- ขั้นตอนการขอ กู้	1. ขั้นตอนในการขอ กู้ 2. เอกสารประกอบการขอ กู้ 3. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุน หมู่บ้าน 3. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC5.2- การคัด เลือกผู้กู้	1. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและเหตุผล 2. วิธีการคัดเลือกและเหตุผล 3. ปัญหาอุปสรรค	5. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 6. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
PC5.3- การ โอนเงินให้ผู้กู้	1. ขั้นตอนในการ โอนเงิน 2. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ 3. หลักฐานการโอนเงิน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC5.4- การรับ ชำระหนี้	1. ขั้นตอนในการรับชำระหนี้ 2. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ส่งเงินคืน 3. เอกสารในการส่งเงินคืน	1. สัมภาษณ์
PC6- การส่งเสริม การใช้เงิน กู้			
PC6.1- การ แนะนำวิธีทำ ธุรกิจ	1. ผู้แนะนำ 2. ประเด็นในการแนะนำ 3. วิธีการแนะนำ 4. จำนวนครั้งในการแนะนำ	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้	1. สัมภาษณ์
PC6.2- การ ช่วยเหลือตลาด	1. ผู้ที่ช่วยเหลือตลาด 2. วิธีการในการส่งเสริมการตลาด 3. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้	1. สัมภาษณ์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC7- การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้	1. ผู้ที่ทำการตรวจสอบ 2. วิธีการตรวจสอบ 3. จำนวนครั้งในการตรวจสอบ 4. ปัญหาอุปสรรค	6. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 7. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้	3. สัมภาษณ์
PC8- การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	1. ประเภทรายงานที่จัดทำ 2. ประเภทผลงานที่มีการเผยแพร่ 3. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกและชาวบ้าน 3. เอกสารการจัดทำรายงาน	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต 3. ศึกษาจากเอกสาร
PC9- การจัดสรรผลประโยชน์	1. สัดส่วนในการจัดสรรและเหตุผล	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC10- การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน	1. ประเภทเครือข่าย 2. วิธีการสร้างเครือข่าย 3. ความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมเครือข่าย 4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างเครือข่าย 5. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน 3. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกตแบบมีส่วนร่วม
ระดับรายบุคคล	1. รายละเอียดของการใช้จ่าย	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11
PC11- การใช้จ่ายเงินกู้		2. บัญชีการใช้จ่าย	2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
PC12- การหาความรู้เพิ่มเติม	1. วิธีการหาความรู้เพิ่มเติม	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	1. สังเกตจากการเสวนาตามแบบ บร.6

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC13- การหาตลาด	1. วิธีการหาตลาด 2. ผู้ที่ช่วยเหลือแนะนำในการหาตลาด	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ 2. บัญชีการใช้จ่าย	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร

4.4 การประเมินผลผลิต มีรายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
PD1- จำนวนสมาชิกกองทุน	1. จำนวนสมาชิกเดิม (ณ วันเริ่มตั้งกองทุน) 2. จำนวนสมาชิกที่มีการเพิ่มขึ้น / ลดลง 3. เหตุที่สมาชิกเพิ่มขึ้น / ลดลง	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ทะเบียนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม 3. ศึกษาจากเอกสาร
PD2- จำนวนผู้ได้เงินกู้	1. จำนวนครั้งที่มีการอนุมัติเงินกู้ 2. จำนวนผู้ยื่นกู้และผู้ให้กู้แต่ละครั้ง 3. จำนวนผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ จำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งหมด 4. จำนวนผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ จำแนกตาม บร.4 ข้อ 5	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD3- ยอดเงินที่ให้กู้	1. ยอดเงินที่ให้ผู้มีผู้มาขอและยอดเงินที่ได้รับอนุมัติแต่ละครั้ง 2. ยอดเงินที่ได้อนุมัติให้กู้ทั้งหมด 3. ยอดเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ จำแนกตาม บร.4 ข้อ 5	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD4- จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด	1. จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด (31 พ.ค. 45) 2. จำนวนผู้กู้ที่ไม่ชำระคืนตามกำหนด (31 พ.ค.45) และเหตุผล 3. การแก้ไขปัญหาเมื่อผู้กู้ไม่ชำระคืนตามกำหนด	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร. 4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม 3. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PD5- ยอดเงินที่มีการชำระคืน	1. ยอดเงินที่ชำระคืนนับถึง 31 พ.ค. 2545 จำแนกเป็นเงินค้ำคอกเบี้ย , ค่าปรับ 1.ยอดเงินกองทุนสะสม	5. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 6. บัญชีเงินฝากกองทุนสะสม 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	3. สัมภาษณ์ 4. ศึกษาจากเอกสาร 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD6- กองทุนสะสม	2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนสะสม	2. บัญชีเงินฝากกองทุนสะสม	2. ศึกษาจากเอกสาร
PD7- การใช้เงินตามวัตถุประสงค์	1. จำนวนผู้ที่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ 2. จำนวนผู้ที่ใช้เงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการ 3. เหตุผลที่ไม่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ผู้ตรวจสอบ
PD8- ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน	1. ทักษะคติต่อกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเชิง บวก / ลบ 2. ทักษะคติต่อกองทุน 1 ล้านบาทในเชิง บวก / ลบ	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกและชาวบ้าน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.9 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
PD9- เกิดเครือข่ายองค์กรเรียนรู้(หลังจากทำ PD10)	1. ประเภทเครือข่ายที่เกิดขึ้น 2. กิจกรรมของเครือข่ายที่เกิดขึ้น 4. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดองค์กรเครือข่าย	1. บัณฑิตกองทุน	1. รายงานการปฏิบัติงานของบัณฑิตกองทุน (ตัวเอง)
PD10- การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตัวเอง	1. ประสบการณ์/การเรียนรู้จากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน 1. ประสบการณ์ / การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกองทุน	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร. 10

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PD11- ความเข้มแข็งชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน	1. ความสามัคคี 2. ความซื่อสัตย์ 3. การช่วยเหลือกัน 4. การยกย่องคนทำความดี 5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม 6. จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงตัวได้ 7. ครอบครัวอบอุ่นรักใคร่ปรองดอง 8. การรวมกลุ่ม 9. การประชุม / เสวนาสม่ำเสมอ 10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม 12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน 13. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนคติของหมู่บ้าน	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกและชาวบ้าน	3. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.2 และ บร.7 4. สังเกต
ระดับรายบุคคล			
PD12- ผลตามวัตถุประสงค์ของการกู้			
PD12.1- ผลโดยตรง	1. ผลการใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ	1. สมาชิกกองทุน 2. คณะกรรมการ	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต
PD12.2- ผลทางอ้อม	1. การยอมรับจากชุมชน	1. สมาชิกกองทุนและชาวบ้าน	1. จัดเวทีตามแบบ บร.10

5. ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองกกลางกลาง หมู่ 1 ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ครั้งได้กำหนดวัตถุประสงค์การประเมินไว้ 6 ประการ ตามที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 และดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบชีพท์ ซึ่งมีตัวชี้วัดแหล่งข้อมูลตัวชี้วัดตามแบบการประเมิน สามารถนำมาใช้ในการตอบสอบประเด็นต่าง ๆ ของวัตถุประสงค์ของการประเมิน ผู้ทำสารนิพนธ์จึงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน ดังตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน			
	C	I	P	P
1. เพื่อทราบถึงปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	C1-C8	I1-I4 I8-I14	PC1-PC10 PC11-PC14	PD8
2. เพื่อประชาชนในท้องถิ่น มีศักยภาพ และความเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	C8	I2,I5	PC10-PC11	PD8-D12
3. เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ และการสร้างภูมิกันทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในหมู่บ้าน		I2,I4,I5 I9	PC1-PC4 PC10-PC11	PD2-PD6 PD8-PD12
4. เพื่อชุมชนมีความสามารถในการจัดการกองทุน		I4	PC1-PC9	
5. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัด ความเข้มแข็ง ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง	C8			PD11
6. เพื่อทราบถึงกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านที่จัดทำขึ้นมาโดยสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	I1,I4,I5		PC1-PC20 PC3-PC3	PC3-PC5 PC8-PC9

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้มีการบันทึกไว้แล้ว

บทที่ 4

ผลการติดตามประเมินโครงการ

ความนำ

การติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซิปป์โมเดล (CIPP MODEL) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ว่ามีปัจจัยด้านบวกหรือด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน เพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง เป็นสำคัญ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม

ตอนที่ 3 ผลการทดลองวิธีการใหม่

ตอนที่ 4 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

ตอนที่ 5 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตอนที่ 6 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ 4 ประการ อันได้แก่

6.1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติบรรลุเป้าหมาย 5 ข้อ เพียงใด

6.2 เพื่อทราบว่าปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

6.3 เพื่อทราบว่า ได้เกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้หรือไม่ จากกระบวนการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

6.4 เพื่อทราบถึงตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

โดยที่จะใช้หลักการการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ ดังนั้น สำหรับตัวชี้วัดหรือตัวแปรที่ผู้ประเมินไม่สามารถตั้งเกณฑ์ตัดสินค่าได้ ก็จะแสดงเกณฑ์นั้นอย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการเสนอข้อมูล และเสนอผลการตัดสินค่า

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ หรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

เมื่อ 50-100 ปีที่แล้วเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองมีอาหารและปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงพึ่งพาตนเองได้สูงกว่าปัจจุบัน ที่ต้องพึ่งพาตลาดในสมัยก่อนแม้รายได้คิดเป็นค่าเงินจะน้อยแต่ความเป็นอยู่ของคนไทยอยู่ในเกณฑ์ดีโดยไม่เกี่ยวกับการใช้เงิน ความจนอย่างขนาดใหญ่หรือความจนสมัยใหม่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เกษตรกรมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดในยุคหลังซึ่งทำให้เกิดปัญหาเกษตรกรไทยถูกทำให้ยากจนลงกว่าเดิม ประชาชนถ้าเกิดในช่วง 40-50 ปีนี้เอง ความยากจนอาจจะไม่ได้มาจากแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบเป็นการผลิตเพื่อตลาดอย่างเดียว ปัจจัยภายในประเทศอื่นๆ เช่น ระบบการเมืองที่ผูกขาดอำนาจและความมั่นคงในมือคนกลุ่มน้อย ปัญหาประชากรเพิ่มมากขึ้น เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำให้ คนไทยสมัยนี้จนลง คือ มีรากฐานชีวิตความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนไทยในสมัยก่อน ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับพอยังชีพเท่านั้น ซึ่งธนาคารโลกได้วิเคราะห์ความยากจนของคนไทยคือ บุคคลที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งมีจำนวน 10 ล้านคน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีรายได้ต่ำกว่าแรงงานขั้นต่ำของประเทศ (ต่ำกว่าวันละ 133-165 บาท หรือตกรายละ 4,000-5,000 บาท)

Drenowski (1977) อ้างในอัญชานา ณ ระนอง (2541,54) ได้นิยามความยากจน คือภาวะผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายจ่ายเฉลี่ยต่อหัวของประเทศ ขาดโอกาสหรือมีโอกาสน้อยในการได้รับการกระจายรายได้จากภาครัฐ ซึ่งการความยากจนจะเปลี่ยนแปลงตามขนาดของครัวเรือน วิทยากร เชียงกุล 2544 ในมติชนหน้า 6 ได้กล่าวถึงสาเหตุความยากจนของคนไทย เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการพึ่งเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง เข้าสู่ระบบทุนนิยมคือ ผลิตเพื่อขาย ทำให้เกษตรกรต้องมีการเพิ่มทุนในการซื้อปัจจัยการผลิตและสินค้าในการบริการต่าง ๆ ในขณะที่ต้นทุนทางสังคมก็มีอยู่อย่างจำกัด มีการทำลายป่าสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการผลิตและขณะเดียวกันก็ขาดกลไกด้านการตลาด ทำให้เสียเปรียบกลุ่มเกษตรกรที่มีฐานะดี พ่อค้า นายทุน รวมทั้งปัจจัยทางอ้อม เช่นระบบการผูกขาดทางการเมือง ก่อให้เกิดความมั่นคงในคนกลุ่มน้อยคนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้เท่าเทียม จึงนำมาซึ่งความยากจน

Stufflebeam (1983) อ้างในคณะทำงานประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (2540 :3-4) ได้เสนอรูปแบบการประเมิน CIPP Model โดยกำหนดเครื่องชี้วัดภาวะความยากจนคือ

- 1) ประสิทธิภาพการผลิตหรือระดับการผลิตต่อไร่ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ผลิตได้เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐาน
- 2) ประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกพืชในแต่ละปี
- 3) ค่าจ้าง

ทั้งนี้จะมีการนำฐานข้อมูลที่ทางราชการจัดเก็บไว้มาเป็นมาตรฐาน เช่น กรณีประเทศไทยจะใช้ข้อมูล จปฐ. และ กชช.2ค มาประกอบวัดการเปลี่ยนแปลงสำหรับกรอบการวิเคราะห์นั้น ต้องมององค์ประกอบให้ครอบคลุม ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product)

นอกจากภาวะหรือเกณฑ์มาตรฐานมาเป็นตัวกำหนดการชี้วัดความจนแล้ว ยังพบว่า ภาวะความยากจนที่เกิดจากปัจจัยทางอ้อม คือ “ผลกระทบวิกฤตเศรษฐกิจ” ของประเทศที่ประชาชนต้องมีการปรับตัวที่เกิดจากรายได้ลดลง เช่นภาวะผลผลิตตกต่ำ ราคาถูก ภัยธรรมชาติต่างๆ การประกอบธุรกิจขนาดเล็ก การถูกเลิกจ้างหรือออกจากงาน การช่วยเหลือจากภาครัฐลดลง ในการที่ดินค้าอุปโภค บริโภค กลับมีราคาเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

สาเหตุสำคัญของความยากจน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539: 94-99) ได้สรุปสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความยากจนของครัวเรือนแก่เกษตรกร ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินนั้นคือครัวเรือนที่มีที่ดินขนาดใหญ่ย่อมจะมีกลุ่มคนที่อยู่ในภาวะยากจนน้อยกว่าผู้ที่มีที่ดินขนาดเล็ก โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าครัวเรือนที่มีที่ดินน้อยกว่า 10 ไร่จะตกอยู่ในภาวะความยากจนร้อยละ 33.3 รองลงมาคือภาคเหนือ ร้อยละ 30.2 ประการต่อมาพบว่าครัวเรือนที่ประกอบกิจการการเกษตรอยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือระบบชลประทานที่ดี จะทำให้ระบบการผลิตสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นกว่า เกษตรกรที่ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ประการที่สามคือประเภทของกิจการฟาร์มรวมทั้งสภาพที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของฟาร์มพบว่าเกษตรกรที่มีอาชีพทำอย่างเดียวย่อมอยู่ในภาวะความยากจนมากที่สุด ในขณะที่ครัวเรือนที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกไม้ผลยืนต้น และปศุสัตว์ จะมีภาวะความยากจนน้อยกว่า และการสุดท้ายคือ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนโอกาสได้รับการพัฒนาฝึกอบรม นั่นคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีส่วนช่วยเสริม การเพิ่มทักษะ การเรียนรู้และเข้าถึงเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง ซึ่งพบว่ากลุ่มที่มีการศึกษามากกว่าภาคบังคับจะเป็นกลุ่มที่มีภาวะความยากจนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพออกไปหารับจ้างภาคเกษตร

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

วิสาหกิจ คือขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs (Small and Medium Enterprises) ได้รับกล่าวถึงจากทุก ๆ ฝ่ายว่าจะเป็นกลไกพลิกฟื้นฟูเศรษฐกิจ และความเหมาะสม มีความคล่องตัวในการปรับสภาพให้เข้ากับสถานการณ์ทั่วไปของประเทศ เพราะวิสาหกิจขนาดใหญ่สามารถช่วยรองรับแรงงานจากภาคอุตสาหกรรม เมื่อหมดฤดูการเพาะปลูก นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งรองรับแรงงานใหม่ อันเป็นการป้องกันการอพยพของแรงงานเข้าไปหางานทำในเขตกรุงเทพและปริมณฑล การพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาคต่อไปจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium – Sized Enterprises) เป็นขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจของประเทศและยังเป็นส่วนสำคัญที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาวะปกติได้ หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระดับชาติคือ นโยบายของกระทรวงอุตสาหกรรมในการจัดทำแผนแม่บท และพระราชบัญญัติเพื่อส่งเสริมการขยายตัวของวิสาหกิจ คือขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีการเติบโตและเข้มแข็งขึ้นเพื่อเป็นรากฐานของเศรษฐกิจไทยในอนาคต

คำว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนี้ เป็นคำทางการที่ใช้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ซึ่งได้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 โดยจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2543 เป็นต้นไป

ตารางที่ 1 คำนิยามของ SMEs ใช้เกณฑ์จำนวนการว่างงานหรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวร

ประเภทกิจการ	ขนาดย่อม		ขนาดกลาง	
	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)
การผลิต	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
การบริการ	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
การค้าส่ง	ไม่เกิน 25	ไม่เกิน 50	26-50	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 100
การค้าปลีก	ไม่เกิน 15	ไม่เกิน 30	16-30	เกินกว่า 30 แต่ไม่เกิน 60

แนวคิดธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (Small and Medium Enterprises) หรือ SMEs

กองประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชน (2542:57-87) ได้สรุป SMEs พื้นฐานเศรษฐกิจไทยไว้ดังนี้ SMEs หมายถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมครอบคลุมธุรกิจทั้งภาคการผลิต การค้าและบริการซึ่งโครงสร้างสำคัญอยู่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ SMEs แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ผลิตสินค้า บริการ คำส่ง และค้าปลีก การใช้สินทรัพย์ถาวรที่มีขนาดสินทรัพย์ระหว่าง 30-50 ล้านบาท ส่วนวิสาหกิจขนาดกลางจะมีสินทรัพย์ระหว่าง 60-120 ล้านบาท

ศากุน บุญอิต (2543:31) ได้กล่าวถึง SMEs คือ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจของประเทศ เพราะจะสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาวะปกติได้ ซึ่งแผนแม่บทและพระราชบัญญัติเพื่อการส่งเสริมและขยายตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เจริญเติบโตในอนาคตในทำนองเดียวกัน Wiele และ Brown (1998) อ้างถึงในศากุน บุญอิต (2543:32) ได้แสดงเหตุผลที่ต้องมี SMEs คือประการแรก องค์ขนาดใหญ่จะไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพได้ ปรากฏจากการบริหารคุณภาพที่ดีของผู้ส่งมอบสินค้า เพราะ SMEs จะเป็นผู้จัดส่งวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนเข้าสู่ระบบการผลิตให้กับองค์กรขนาดใหญ่ ประการที่สอง SMEs ต้องพยายามพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการเพื่อสามารถแข่งขันได้มากยิ่งขึ้น

สงวน ช่างฉัตร (2542:1-2) ได้อ้างถึงรายงานของธนาคารกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่ง SMEs ประกอบด้วยกิจการการผลิต การค้าและธุรกิจบริการรวมทั้งสิ้น 311,518 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.00 ของวิสาหกิจทั้งหมดในประเทศ และ SMEs ที่มีมากที่สุดคือ ประเภทการค้า เช่น คำส่ง คำปลีก ภัตตาคาร และโรงแรม คิดเป็นร้อยละ 43.00 (134,171 ราย) รองลงมาคือการผลิตร้อยละ 28.90 (90,122 ราย) และการบริการร้อยละ 28.70 (80,225 ราย) ตามลำดับ

หลังจากเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของ SMEs และได้กำหนดนโยบายสนับสนุน SMEs คือ ปรับโครงสร้างแผนอุตสาหกรรมและจัดกลุ่ม (Cluster) ของธุรกิจเป็นระบบและให้ SMEs ขยายตัวเพิ่มขึ้นจัดทำแผนแม่บท SMEs สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ยกกระดับความสามารถทางเทคโนโลยีและการจัดการพัฒนาผู้ประกอบการและทรัพยากรมนุษย์สร้างและขยายโอกาสทางการตลาด ปรับสภาพแวดล้อมธุรกิจการพัฒนา SMEs รายย่อยและชุมชน และเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจครบวงจรจัดตั้งสถาบันพัฒนา SMEs มีการจัดฝึกอบรมพัฒนาระดับทักษะฝีมือแรงงาน ยกกระดับมาตรฐานสินค้า สนับสนุนศูนย์อุตสาหกรรมระดับจังหวัด

และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนกับภาครัฐ และตั้งคณะกรรมการส่งเสริม SMEs โดยมี นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ตั้งกองทุนส่งเสริม SMEs เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุน อุตสาหกรรมที่ชุมชนเป็นเจ้าของและรับผิดชอบบริหารจัดการด้วยตนเอง (กองประสานความร่วมมือ ภาครัฐและเอกชน, 2542; 58-59) พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภุติ (2544; 5-6) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสถาบัน SMEs ในประเทศซึ่งจัดตั้งโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถาบัน เครือข่ายฯ 7 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัย บูรพา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาผู้ประกอบการ ศิลปพร ศรีจันทร์ (2543; 23) ได้เน้นให้เห็นว่า SMEs จะดำเนินไปได้ด้วยดี คือควบคุมทางบัญชีเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการจ้ดงค้กร การปฏิบัติงาน และการจดบันทึกทาง การบัญชีเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มั่นใจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้รับอนุมัติจากผู้บริหารแล้ว การเปลี่ยนแปลง โยกย้ายทรัพย์สินได้รับอนุมัติแล้วเป็นต้น

สรุปการพัฒนา SMEs ให้เกิดความยั่งยืนต้องทำควบคู่กันไปทั้งภาคเอกชน คือตัวผู้ประกอบการ SMEs เองซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะพลิกผันเปลี่ยนแปลงธุรกิจให้อยู่รอดและยั่งยืน รวมทั้งภาครัฐซึ่งจะ เป็นผู้กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริม และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำธุรกิจของ SMEs ซึ่งจะต้องใช้เวลาดำเนินการพอสมควร ดังนั้น SMEs จึงควรตระหนักและไม่ควรชักช้าที่จะรีบเร่งพัฒนาตนเองและมีกิจการเพื่อรับรองต่อการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจต่อไป

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ (2544; 135-137) ได้สรุปถึงภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ ว่าเกิดจากความผิดพลาดของแนวทางการพัฒนาประเทศ ได้ปรากฏผลเลวร้ายที่ยากแก่ การแก้ไข นั่นคือ โครงสร้างอุตสาหกรรมไทย เป็นโครงสร้างของการพึ่งพาการนำเข้า ยิ่งผลิตมากยิ่ง ต้องนำเข้ามาก กล่าวคือ นำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบแปรรูป และเทคโนโลยีตารางข้างล่างนี้ชี้ให้เห็นมูลค่า การนำเข้าเครื่องจักรและสินค้าเพื่อการอุตสาหกรรมนั้นมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 80% ของมูลค่าการนำเข้า ของไทย

ตารางที่ 2 แสดงมูลค่าการนำเข้าเครื่องจักรและสินค้าเพื่อการอุตสาหกรรม

กลุ่มสินค้า	เปอร์เซ็นต์		
	2530	2533	2539
สินค้าอุปโภคบริโภค	10.0	8.6	12.6
สินค้าแปรรูปเพื่อการผลิต	37.0	33.9	35.9
เครื่องจักร	29.7	39.2	48.8
อื่น ๆ	23.3	18.3	2.7

ที่มา : คำนวณจากตัวเลขของธนาคารแห่งประเทศไทย

การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย จึงต้องควบคู่กัน กับการขาดดุลการค้า ความเชื่อทางทฤษฎีที่ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมช่วงแรกย่อมขาดดุลการค้า เพราะมีการนำเข้าสินค้า แต่ความจริงกลายเป็นว่าแม้สินค้าอุตสาหกรรมจะส่งออกได้ได้มากขึ้น แต่การนำเข้าเพื่อการอุตสาหกรรมกลับเพิ่มเร็วกว่า เราจึงต้องขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้น ดูตัวเลขจาก 2 ตารางต่อไปนี้ คือ ตารางสัดส่วนการส่งสินค้าอุตสาหกรรมออก และการขาดดุลการค้าของไทยจะเห็นได้ว่า การส่งสินค้าอุตสาหกรรมออกเพิ่มขึ้นมิได้ช่วยแก้ไขปัญหขาดดุลการค้าแต่อย่างใด

ตารางที่ 3 สัดส่วนการส่งสินค้าอุตสาหกรรมออก

กลุ่มสินค้า	เปอร์เซ็นต์				
	2535	2536	2537	2538	2539
สินค้าเกษตร	15.9	16.0	16.8	17.1	20.3
สินค้าอุตสาหกรรม	74.1	74.9	75.3	75.2	73.6
อื่น ๆ	10.0	9.1	7.9	7.7	6.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4 การขาดดุลการค้าของไทย

ปี	ยอดขาดดุลการค้า	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของ GDP
2531	109,544	7.2
2532	146,364	8.2
2533	254,635	12.2
2534	233,201	9.7
2535	208,601	7.3
2536	230,733	7.2
2537	231,437	6.4
2538	357,276	8.4
2539	420,725	9.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ที่ยกตัวเลขในช่วง 2531-2539 มาแสดงเพราะช่วงนี้คือ ยุคทองของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกสูงกว่าร้อยละ 74-75 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดแต่ปรากฏว่า ยอดขาดดุลการค้ากลับเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะจากปี 2535 เป็นต้นมา เพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจเทียบกับช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1-2 ซึ่งประมาณร้อยละ 50-60 ของมูลค่าการส่งออกเป็นสินค้าการเกษตร การขาดดุลการค้าประมาณ 10,000-12,000 ล้านบาท คิดเป็นประมาณร้อยละ 4-5 ของ GDP ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เป็นสถิติที่คิดจากมูลค่าสินค้าและบริการของประเทศ

การขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆนำไปสู่ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (ดุลการค้าและดุลบริการ) เพราะรายได้จากภาคบริการในที่สุดแล้วก็ไม่เพียงพอที่นำมาชดเชยดุลการค้าซึ่งนำเข้าและการส่งออกของไทยต้องพึ่งพาการขนส่งของบริษัทการเดินเรือต่างประเทศ จึงต้องเสียค่าระวางเรือและค่าประกันภัยให้ต่างประเทศมากขึ้น ยังมีการส่งออก-นำเข้ามากขึ้น ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ก็ยิ่งมากขึ้น ดัง ในปี 2538-2539 ทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลสูงมากถึงประมาณร้อยละ 9 ของ GDP

ปัญหาการขาดดุลการค้า รวมทั้งดุลบัญชีเดินสะพัด (คือรวมบริการระหว่างประเทศด้วย) คือส่วนหนึ่งที่ทำให้ไทยเป็นหนี้ต่างประเทศมากขึ้นและนำไปสู่วิกฤตในปี 2540 หลังเกิดวิกฤตแล้วในปี 2541-2543 มูลค่านำเข้าต่ำกว่ามูลค่าส่งออก เพราะเราชะงักการนำเข้าสต็อกสินค้าเนื่องจากสินค้าตั้งเข้าแพง

ขึ้น และเราพยายามเร่งส่งออกเพื่อหาเงินตราต่างประเทศมาใช้หนี้มากขึ้น ตั้งแต่ปี 2543 มูลค่านำเข้าเพิ่มในอัตราสูงขึ้น ขณะที่มูลค่าการส่งออกเริ่มชะลอตัว

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบัน จะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปดังนี้คือ ด้านการเมือง ทิศทางก้าวไปสู่ระบบการตรวจสอบที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสสนับสนุน มีองค์กรอิสระเพิ่มมาตรการในการทำงานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ-เอกชน ประชาชน เช่น กกต. ศาลปกครอง ปปช. ฯลฯ วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งและไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง ทำหน้าที่ตรวจสอบสภาผู้แทนราษฎรอีกทอดหนึ่ง ขณะเดียวกัน รัฐได้มุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปสู่รัฐท้องถิ่น โดยเฉพาะมีการเพิ่มงบประมาณจากร้อยละ 9 เป็นร้อยละ 20 และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในปี 2545

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้บุคคล / กลุ่มต่างๆ มีอิสระในการดำเนินชีวิต / มีเสรีภาพ / มีความเสมอภาค / มีสิทธิเรียกร้องต่างๆ ทางการเมือง ประกอบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกที่ควบคุมไม่ได้แพร่กระจายไปสู่สังคมเมือง-ชนบท (นานาชาติ) รูปแบบของทุนนิยมได้เติบโตอย่างรวดเร็ว สิ่งที่กระทบต่อปัญหาสังคมของประเทศไทยคือ

ผลกระทบต่อชุมชน มีการย้ายถิ่นเข้าเมือง / ขาดแรงงานในชนบท วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ใช้เงินตราฟุ้งฟิงวัตถุมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยี / คอมพิวเตอร์ / สื่อต่างๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันมีการจัดซื้อ - จัดจ้าง ทางเดียวกันสังคมยกย่องคนมีเงิน ร่ำรวย มีอำนาจบารมี ผลตอบแทนระหว่างราชการกับเอกชน (ธุรกิจ) ทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานและประการสุดท้ายคือความเข้าใจชัดเจน รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ข้าราชการ) ด้านวัฒนธรรมประเพณีสืบเนื่องจากวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ เช่น มารยาท ธรรมเนียม ค่านิยม ฯลฯ ของไทยจะให้คุณค่ากับระบบอาวุโส นิยมอำนาจ บารมี รักสนุก ก่อให้เกิดผลเสีย คือ เสาะแสวงหาวัตถุ ชอบเสียงไซค์ เล่นการพนัน (ตามแบบตะวันตก) เพื่อเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของตนเอง เห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น ทำให้กิจกรรมการรวมกลุ่มกัน หละหลวมลง ถ้าพื้นที่ก็จะเน้น (ธุรกิจ) การท่องเที่ยวเน้นสื่อโฆษณาต่างๆ ทำให้ชุมชนสูญเสียเอกลักษณ์ของคนนอกชุมชนเป็นผู้จัดการแทน

ทศวรรษวัฒนธรรมแห่งการพัฒนา

(2541 - 2550)

แผนงานหลัก

- การเสริมสร้างและการพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม
- การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- การเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม
- การเข้าระวางทางวัฒนธรรม
- การเสริมสร้างและพัฒนาจิตสำนึกแห่งการเป็นผู้ผลิต ผู้นำ และผู้ให้

ผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น

- สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม รัฐบาลไทย; สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ / โลกอุตสาหกรรม
ชนบท เมือง / บริโชนนิยม / อื่น ๆ
- การแก้ไขปัญหาวัฒนธรรมภาพรวม
- พัฒนาผู้ด้อยโอกาส
- ยกระดับการเรียนรู้มนุษย์
- เร่งผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน
- พัฒนาศักยภาพแรงงาน (สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม)

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

พลังงานต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในธรรมชาติเริ่มหาซื้อ-ขายได้ในสังคมเมือง/บริการ การกระจายพลังงานจากชนบทไหลมาสู่เมือง (คนใช้จริงๆคือคนเมือง) แต่ระบบทรัพยากรในชนบทถูกทำลายเสื่อมโทรม

ผลกระทบด้านการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับครูลดน้อยลง พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกๆ เพราะต้องแสวงหางานและเงินหาเลี้ยงชีพ การศึกษามุ่งที่ระบบการแข่งขันของเด็กใช้เทคโนโลยีมาเกี่ยวข้อง นักเรียนในชนบทต้องเพิ่มทุนในการศึกษา (ขณะที่พ่อแม่มีฐานะยากจน) นักเรียนที่ขาดโอกาสเข้าถึงเทคนิคนั้น หรือเรียนไม่จบ (จบต่ำ) ก็จะตกงานสิ่งจำเป็นพื้นฐานชาวชนบทยังขาดโอกาสมากกว่าคนในเมือง เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ น้ำประปา สถาบันบริการต่างๆ ฯลฯ งบประมาณและการบริหารจัดการที่เหมาะสมต่อคนในชนบท ที่สำคัญได้เกิดการแพร่ระบาดของปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มวัยแรงงาน ซึ่งนำมาสู่การก่ออาชญากรรม ลักขโมย ทำร้ายร่างกาย และขาดความอบอุ่นในร่างกาย

ปัญหาอุปสรรค

สาเหตุสำคัญเกิดจากความไม่ลงตัวและไม่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางการเมือง (ทุกระดับ) จะมีลักษณะ “การลงทุน” เมื่อสูญเสียไปแล้ว และประการต่อมาเกิดจากระบบราชการที่มีอำนาจ การถือปฏิบัติที่เหลื่อมล้ำกันจากการมียศ ชั้นเงินเดือนต่างกัน มีการเบียดบังเวลาราชการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมีค่าคอมมิชชั่น จากธุรกิจต่าง ๆ

- ใช้หลักเศรษฐศาสตร์ในการพัฒนา (ความคุ้มค่า)
- แก้ไขการขาดแคลนบุคลากร / เพิ่มทักษะความสามารถภาคราชการ
- พัฒนาระบบสาธารณสุข
- พัฒนาอย่างสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง
- เรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรม เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2545; 2-7) ได้สรุปสถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมาพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง การค้าและบริการทำให้เกิดความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มากมายและเพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษต่างๆ พบว่าการป้องกันใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ ทำให้มีผลกระทบต่อความรุนแรงต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม ดินเสื่อมความสมบูรณ์ แหล่งน้ำ ปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง เป็นต้น

ปัญหาที่สำคัญของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทได้แก่

1. ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน เป็นการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องขาดการบำรุงรักษาหน้าดินเสื่อมโทรม พังทลาย ดินเป็นกรด ดินเค็ม
2. ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 171 ล้านไร่ (กรมป่าไม้, 2541) หรือประมาณร้อยละ 53 ของพื้นที่ประเทศและลดลงเหลือ 81 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศในปี พ.ศ. 2541
3. ทรัพยากรน้ำ มีการบริหารจัดการน้ำไม่เป็นธรรมแยกส่วนกันระหว่างรัฐ/ชุมชน ในระดับลุ่มน้ำ ความต้องการใช้น้ำแตกต่างกัน ทั้งในภาวน้ำหลากและน้ำขาดแคลน เช่น การใช้น้ำฟุ่มเฟือย มีการแย่งชิงการใช้น้ำเพื่อการเกษตร
4. ทรัพยากรแร่ มีการสัมปทานทำเหมืองแร่ และนำแร่มาใช้ฟุ่มเฟือย ขาดมาตรการควบคุม เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำ มลภาวะต่าง ๆ

5. ทรัพยากรพลังงาน เกิดภาวะของเสียจากกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมของโรงงานต่างๆ การใช้พลังงานความร้อน ไฟฟ้าขาดการประหยัด ประชาชนขาดสำนึกในการอนุรักษ์

6. ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ป่าชายเลนเสื่อมโทรม ปะการัง หลุมทะเล ชายหาด ชายฝั่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม ขาดการบูรณะฟื้นฟู มีการบุกรุกจับสัตว์น้ำ ทำนาเกลือ การท่องเที่ยว ขาดระบบดูแลที่ดี โรงงานปล่อยน้ำเสียลงทะเล สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่นระบบนิเวศน์เสียสมดุล ชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ลดลง เกิดมลพิษในแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและพืชพรรณ

พนัส ทศนียนนท์ (2544 :323-326) ได้สรุปปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญของไทย เกิดจากการบังคับใช้และความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรต่างๆ ไม่คุ้มค่า พุ่มเฟิย สิ้นเปลือง การดำเนินโครงการต่างๆไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนไม่คำนึงถึงสิทธิตามกฎหมายของตนในการเพิ่มมาตรการตรวจสอบควบคุม จึงปล่อยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐมีบุคลากร งบประมาณ และข้อจำกัดต่างๆมากมาย ไม่สามารถสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง กฎหมายต่างๆที่ควบคุมการใช้ทรัพยากร จึงขาดวิธีปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

สุภาวีย์ เสถียร ไทย (2544:357-361) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นต้องอาศัยหลัก "ธรรมภิบาล" 3 ประการ คือ

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม
2. การจัดการทรัพยากรสาธารณะร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน
3. ยึดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทางสิทธิในการเข้าถึงและนำใช้ทรัพยากรและมาตรการฟื้นฟูอนุรักษ์ต่างๆ

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ไทยเป็นประเทศที่ขนาดกลางค่อนข้างยากจน และดัชนีการพัฒนามนุษย์อยู่ในระดับต่ำ ถ้าจัดลำดับประเทศต่างๆ โดยดูจากขนาดของประชากร ประเทศไทยซึ่งมีประชากรราว 62 ล้านคน เป็นประเทศขนาดกลางที่ค่อนข้างใหญ่ อยู่ในอันดับที่ 18 ของประเทศทั่วโลก 200 กว่าประเทศ รายได้ประชาชาติต่อหัวของไทย ในปี 2539 อยู่ในอันดับที่ 49 ของประเทศทั่วโลก

จากสภาพปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ

ตลอดช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอันตราประมาณร้อยละ 8-12 ต่อปี เนื่องจากในช่วงดังกล่าว ภาวะความยากจนในส่วนต่างๆ ของประเทศไทยได้ลดลงอย่าง

เห็นได้ชัดแต่ว่าประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอาจไม่ได้รับการจัดสรรในระหว่างประชากรกลุ่มต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากความไม่เท่าเทียมทางรายได้ ได้เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของประเทศกำลังจะเข้าภาวะถดถอย จนกระทั่งในปี 2541 การถดถอยทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง จากสถานการณ์ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของไทยที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า เกิดปัญหาความยากจน ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนมีความเดือดร้อนจากภาวะหนี้สิน เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

ภาวะหนี้สินของประเทศ

ตารางที่ 5 แสดงหนี้สินคงค้างต่างประเทศปีงบประมาณ 2539 – 2543 (ล้านบาท)

สิ้นระยะตาม (ปี พ.ศ.)	รวมยอดทั้งสิ้น	หนี้รัฐบาลกู้โดยตรง	หนี้รัฐบาลประกันชำระคืน
2539	372,844.81	125,073.82	247,770.99
2540	542,332.12	206,870.05	335,872.74
2541	649,930.23	272,870.05	377,060.18
2542	876,793.77	361,010.61	515,783.16
2543	897,392.38	395,170.68	502,221.70

ที่มา ; กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

ตุลาคม 2543

ตารางที่ 6 แสดงหนี้คงค้างในประเทศปีงบประมาณ 2539 – 2543 (ล้านบาท)

สิ้นระยะตาม (ปี พ.ศ.)	รวมยอดทั้งสิ้น	หนี้รัฐบาลกู้โดยตรง	หนี้รัฐบาลชำระคืน ชำระคืน
2539	343,989.61	50,233.85	293,755.76
2540	350,309.28	35,459.91	314,849.37
2541	562,327.20	227,016.33	335,310.87
2542	992,829.30	598,640.12	394,189.18
2543	1,188,266.82	718,712.94	469,553.88

ที่มา : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

ตุลาคม 2543

จากตารางที่ 1 และ 2 พบว่าเมื่อรวมหนี้ค้างชำระของรัฐบาลทั้งในประเทศและต่างประเทศในเดือน ตุลาคม 2543 มียอดหนี้ค้างทั้งสิ้น 2,085.569.20 ล้านบาท โดยคิดเป็นเงินหนี้รัฐบาลกู้โดยตรง 1,113,88.62 ล้านบาทและเป็นหนี้รัฐบาลค้ำประกันชำระคืน 971,775.58 ล้านบาท

ถ้อยแถลงของ ปลั่งกลาง และกิตติมา พามาสิ (2542 : 10) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ประชาชนเป็นหนี้สืบเนื่อง จากภาวะการขาดดุลการคลังรุนแรงตั้งแต่ปี 2538 และดุลการชำระเงินเริ่มมีปัญหา การลอยค่าเงินบาทจึง เป็นทางออกสุดท้ายที่รัฐบาลตั้งสติใจใช้ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งตามมาด้วยภาวะหนี้สินต่าง ประเทศที่มีอยู่มาถึง 90,000 ล้านดอลลาร์หรือประมาณร้อยละ 50-60 ของ GDP โดยเป็นเงินกู้ภาคเอกชน ร้อยละ 80 (72,000 ล้านบาท) เมื่อค่าเงินบาทลดลง ทำให้หนี้สินเหล่านี้เพิ่มขึ้นอย่างมากมา ประมาณกันว่า หลังจากที่ไทยเข้าโปรแกรม IMF แล้วประชาชนคนไทย นอกจากคนไทยที่ยากจนอยู่ แล้ว กลายเป็นคนยากจนเฉียบพลันกันไปทั่วหน้า โดยต้องแบกรับหนี้สินต่างประเทศไว้คนละ 70,000 บาท และภาวะหนี้สินที่เกษตรกรประสบอยู่ คือ หนี้สินในระบบได้แก่ หนี้ที่มีอยู่กับภาครัฐบาล และ หนี้สินที่มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์และหนี้สินนอกระบบ ได้แก่ หนี้สินที่มีต่อนายทุน ซึ่งมูลเหตุที่ทำให้ เกิดหนี้สิน คือ

1. เกษตรกรเป็นหนี้ตาม โครงการช่วยเหลือของรัฐบาล
2. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรล้มเหลว
3. เกษตรกรยังไม่เข้าใจนโยบายของรัฐบาล ส่วนใครรัฐบาลให้เปล่าหรือส่วนใดต้องให้ยืมกู้
4. เกษตรกรได้รับปัญหาค่า
5. เกษตรกรขาดความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือทุนแรงที่มีสมรรถนะสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. สถาบันการเกษตรบางส่วนอยู่ในพื้นที่ล่อแหลมเป็นอันตราย ได้แก่ เขตปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์
7. เกษตรกรมีอาชีพทำนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ พอรัฐบาลมีนโยบายให้ลดพื้นที่ปลูกข้าวและปลูกอื่นทดแทน ทำในเกษตรกรขาดทุนเพราะขาดประสบการณ์และมีหนี้สินตามมา

ธีรพงษ์ มารารัมย์ (2544 : 29) ได้อ้างถึงรายงานของกองทุนนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรในปี พ.ศ. 2534 พบปัญหาหนี้สินเกษตรกรเกิดจากสาเหตุดังนี้

- รายได้ต่ำกว่ารายจ่าย
- การกู้เงินจากสถาบันการเงิน
- การจ้างงานที่ดินขาย หรือขายฝากกับเจ้าหนี้นอกระบบ

- การขาดประสิทธิภาพ การดำเนินงานของรัฐ

ประเวศ วาสี (2544 : 6) กล่าวว่า “ถ้าทั้ง 70,000กว่าหมู่บ้านหายากจน ชาวบ้านย่อมมีอำนาจซื้อ มาก ก็จะซื้อวิทยุ ซื้อพัดลม และเครื่องอุปโภคที่จำเป็นอื่น ๆ เศรษฐกิจข้างบนก็เจริญและมั่นคง ทิศทางใหญ่ของการพัฒนาก็คือ สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งทั้ง 70,000 กว่าหมู่บ้าน พลังชุมชนทั้งหมด จะเป็นพื้นฐานพลังแผ่นดินที่ทำให้ประเทศมั่นคง ทุกหมู่บ้านหายากจนทุกตำบลเข้มแข็ง เป็นเป้าหมายของ พลังชุมชน พลังแผ่นดิน” ก็ตาม ไม่สามารถทำให้ประชาชนหายจน ยังคงเป็นหนี้สินเหมือนเดิม หรือหนักกว่าเดิมด้วยซ้ำ

เดช กาญจนางกูร (2539 : 42) ได้สรุปการพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค การผลิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้าน โครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ คือ สถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อที่อันที่ จะเอื้ออำนวยต่อการทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริง หรือรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว ตลอดจนการทำให้รายได้ประชาชาติมีการแพร่กระจายไปยังกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างถ้วนหน้าเสมอภาคเท่าเทียมกัน

องค์การสหประชาชาติทบทวนความหมายและการสร้างแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่คืบหน้าจะต้องเป็น ไปที่การปรับปรุงคุณภาพที่ดีสำหรับมนุษย์ (Quality of Life) ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่สภาพเป็นอยู่ที่ยากจน เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสและมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ตลอดจนสามารถช่วยเหลือสังคม ได้ต่อไปในอนาคต ซึ่งได้วิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจไทยไว้ เช่น สินค้าไทยหน้าจะผลิตได้ดี แข่งขันได้ดี เช่น ข้าว ยางพารา กุ้งสดแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์ยาง เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าฝ้าย เฟอร์นิเจอร์ / ชิ้นส่วนและสินค้านำเข้า วัตถุดิบ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ แผงวงจร ไฟฟ้า รถยนต์ อุปกรณ์ อาหารทะเลกระป๋อง เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ อัญมณีเครื่องประดับ เครื่องปรับอากาศ ซึ่งสินค้าเหล่านี้ประเทศอื่นผลิตได้ ดังนั้นจึงมีการแข่งขันสูง โดยได้สรุปและวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจเป็นข้อดังนี้

รายได้ประชาชาติมาจากภาคอุตสาหกรรมและภาคการพาณิชย์มากกว่าภาคเกษตร

	2536	2539	2543
ภาคการเกษตร	10%	11%	10%
อุตสาหกรรม	28%	28%	32%
การพาณิชย์	17%	16%	16%

อุตสาหกรรมขยายตัวเร็ว เพราะขยายตัวง่าย รัฐบาลสนับสนุนเต็มที่และกำไรดีกว่า รายได้จากภาคการผลิตซึ่งอาจอยู่ในมือประชาชนไม่มากนัก

	2536	2539	2543
	ล้านคน(%)	ล้านคน(%)	ล้านคน(%)
คนในชนบท	42(73%)	43(71%)	43(70%)
คนในเมือง	15(27%)	17(29%)	19(30%)

ภาคเกษตรจึงมีปัญหาเกษตรกรหนี้สินมาก มีการลงทุนน้อย ถ้าคนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย เงินออมจึงน้อยไปด้วย (ฐานการออมของภาคเกษตร ไม่มี) คนจนอยู่ในชนบทมีมาก เส้นความยากจนของคนชนบทอยู่ที่ 10,751 บาท / ปี และได้วิเคราะห์จุดด้อยของเศรษฐกิจไทยโดยรวมว่าปัญหาพื้นฐาน เช่น

1. ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และภาคเทคโนโลยีอ่อนแอ ทรัพยากรที่เคยสมบูรณ์ เช่น ป่าไม้ ประมง และดินแร่ลดลง แม้จะมีฐานการเกษตรขนาดใหญ่ แต่ประสิทธิภาพการผลิตในภาคนี้ยังต่ำมาก มีการใช้เทคโนโลยีต่ำ และมีปัญหาในระบบการบริหารและจัดการภาคเกษตร

2. ปัญหาต่อเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาหนี้ไม่ก่อรายได้ (NPLs) ของภาคเอกชน หนี้สาธารณะ (public debts) มีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจุบันมีสัดส่วนหนี้สาธารณะประมาณ 60 % ของ GDP การขาดแคลนแรงงานคุณภาพหลายสาขาและค่าแรงไร้ฝีมือของไทยสูงกว่าประเทศคู่แข่งชั้น ไทยพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศและการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนสูง ส่วนจุดอ่อนไทยที่มีตั้งเป็นยุทธศาสตร์ที่ดี เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ เป็นสังคมที่เปิดกว้าง จุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

1. จัดหรือลดความยากจนด้วยการยกระดับรายได้ทั้งรูปเงินและสิ่งของ
2. จัดหรือลดการว่างงานด้วยการสร้างงานปรับปรุงอัตราค่าจ้าง
3. จัดหรือลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้
4. เร่งรัดพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ

ในการผลิต

ดังนั้นสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจนั้น จำเป็นจะต้องทำให้เกิดโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ ให้ดี เพื่อจะได้เสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้บรรยากาศของความอ่อนแอขึ้นในท้องถิ่นชนบทบางคนเรียกว่าความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท ซึ่งได้แก่

ปัญหาสังคม จากสถิติคดีอาญาที่น่าสนใจ เช่น คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ ปี 2542 (ม.ค. – มี.ค.) 8,496 คน ปี 2543 (ต.ค. – ธ.ค.) 9,042 คน จะเห็นได้ว่าปัญหาได้เพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ หรือ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ปี 2542 (ม.ค.-มี.ค.) 16,141 ราย คดีลักทรัพย์ ปี 2545 (ม.ค.-มี.ค.) 13,765 ราย

จำนวนประชากรไทย จากสำมะโนประชากรและเคหะ จำแนกตามหมวดอายุ เพศ พ.ศ. 2543 รวมยอด 60,617.2 โดยแยกออกเป็นวัยแรงงานตั้งแต่อายุ 15-59 ปี 40,282.6 เยาวชน 15-24 ปี 10,272.9 คนชรา 60-85 ปีขึ้นไป จำนวน 5,713.1 คน ซึ่งกำลังแรงงานในปัจจุบัน 33,144.6 (พ.ย. : 2543) ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 15,519.8 (พ.ย. -2543) ผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี 13,746.9 (พ.ย. - 2543)

ถ้าพิจารณาทางด้านสถานการณ์ของการกระจายผลการพัฒนาตลอดจนการยกระดับความอยู่ดีกินดีของประชากรที่มีระดับรายได้ต่ำในข่ายความยากจนมีอยู่ประมาณ 13 ล้านคน ดังนั้นการพัฒนาเพื่อมุ่งการกระจายรายได้ในทางเศรษฐกิจจึงควรมุ่งเน้นในการกระจายโอกาสการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตให้ เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยมาตรการต่าง ๆ

1.1.7 ค่านิยมในกระแสด้านวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

คำว่า “ค่านิยม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “VALUE” คำนี้แต่เดิมใช้ว่า “คุณค่า” ซึ่งหมายถึงการ แสดงออกทางพฤติกรรมในทางที่ดี ไม่ดี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีมักได้รับการยกย่องว่ามีค่านิยม จึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินค่านิยมพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือ สังคมก็ได้ เป็นสิ่งที่ได้ง่าย สิ่งนั้นก็เป็นที่ปรารถนาของคนในสังคมว่าอยากเดินทางไปถึงจุดนั้น คำที่ปรากฏในสังคมไทยที่เป็นค่านิยมที่พบจึงมีอยู่หลากหลาย เช่น มีความรู้ มีฐานะร่ำรวย เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้มีความรู้สึมน่าเชื่อถือ เป็นข้าราชการใจนักเลง ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมไทยเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนที่ต้องอาศัยการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ค่านิยมในการทำบุญถวายพระสงฆ์ เริ่มลดลงทั้งในด้านการถวายเงินกองทุน ทั้งนี้เพราะปัจจุบันประชาชนเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยสังคมก่อสร้าง โรงเรียน ศาลาประชาคม โรงพยาบาล แทนการสร้างศาลาปฏิบัติ วิหาร ซึ่งมีพระสงฆ์ลดน้อยลง พระสงฆ์มีค่านิยมในการศึกษาความรู้ทางธรรม ควบคู่กันไปเพื่อการเรียนรู้เท่าทันโลก และเด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ลดลง เพราะผู้ใหญ่ไม่อาจสอบถามสลับซับซ้อนแห่งปัญหาในโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้ใหญ่ไม่สามารถแสดงบทบาทอบรมสอนเด็กได้เช่นแต่ในอดีต การสร้างค่านิยมในยุคนี้ก็มีหลายอย่าง เช่น ค่านิยมในการเลิกลูกหรือ

ค่านิยมในการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การศึกษาค่านิยมจึงมีประโยชน์ทำให้เข้าใจพฤติกรรมของคนแต่ละสังคม เพราะค่านิยมของผู้คนในประเทศชาติก็คือลักษณะประจำชาตินั้นเอง (กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2542 : 90-95))

สุจิต บัวพิมพ์ (25439 : 12) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ นิทาน ระเบียบ การเดินรำ ดนตรี ศาสนา และรวมถึงการเล่นต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือกันมาหลายชั่วอายุคน วัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่เสถียรภาพ ครอบคลุมถึงค่านิยมรับคุณค่าของวัฒนธรรมในเรื่องนี้ การพัฒนารูปแบบเนื้อหาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าสังคมเห็นว่าไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ การทำนุบำรุงจะลดน้อยลงถึงขั้นละเลิกปฏิบัติในที่สุด หรือเอกลักษณ์ของประเทศชาติหรือในทางตรงกันข้ามก็อาจทำให้วัฒนธรรมของชาติเสื่อมลงได้เช่นเดียวกัน

ค่านิยมของสังคมไทย

ณรงค์ เส็งประชา สรุปค่านิยมของสังคมไทยและปลูกฝังค่านิยมไว้ในพื้นฐานวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมอย่างน่าสนใจ

ค่านิยมของสังคมไทยมีมากมาย และบางอย่างก็เป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่บางอย่างก็ก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคม เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความหุนหันอยากมีหน้า การเชื่อถือโชคกลาง ของสังคมไทยบางประการ ซึ่งจะเป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่ดีก็ตาม ดั่งนิยามค่าความร่ำรวย มั่งคั่ง ทุกคนอยากจะได้ คนร่ำรวยจะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคม เงินจะซื้อสิ่งต่างๆ ได้ดั่งนั้นทุกคนจึงต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาเพื่อความมั่งคั่ง นิยมอำนาจ ถ้าตนเองไม่มีโอกาสก็จะส่งเสริมลูกหลานของตนให้แสวงหาอำนาจ ผู้มีอำนาจในสังคมไทย ส่วนใหญ่คือผู้มีตำแหน่งสูงในหน้าที่ราชการ ดั่งนั้นคนไทยจึงนิยมเข้ารับราชการ ผู้ที่อาศัยอำนาจอื่น ๆ ได้แก่ นักการเมือง ปัจจุบันอำนาจอาจซื้อด้วยเงิน ดังจะพบได้จากการใช้เงินซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรรวมทั้งการซื้อตำแหน่งต่าง ๆ

อีกสิ่งหนึ่งที่พบคือไม่ว่างานพิธีใด ๆ จะต้องมีการกินเลี้ยงอยู่เสมอ แม้แต่เมื่อทำงานเสร็จโปรแกรมหนึ่ง ๆ ได้รับตำแหน่งใหม่ เปลี่ยนงานใหม่ ก็มีการเลี้ยงฉลองกัน ความมีหน้ามีตา ซึ่งจะแสดงออกโดยการแต่งตัวประกวดกัน การทำบุญว่าใครจะทำมากกว่ากัน การมีเครื่องใช้ที่ทันสมัย ราคาแพงไม่น้อยหน้ากัน ฯลฯ และมักนิยมนำเครื่องราง หรือการประพรมน้ำมันต์เพื่อขจัดภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และนิยมการทำบุญสร้างวัด ปิดทองฝังลูกนิมิต โดยเชื่อว่าจะได้บุญมากในชาติหน้า อย่างไรก็ตามค่านิยมนี้มีแนวโน้มลดลงเพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป คนมากขึ้นทรัพยากรน้อยลง

ปัจจุบันการหลั่งไหลวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์การติดต่อสื่อสารรับรู้ถึงกันทั่วโลกด้วยระบบสื่อสารที่ทันสมัย ไทยมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่นการแต่งกาย การกระทำ การแสดงออกต่อชุมชน โดยเฉพาะวัยรุ่น มีการเคารพผู้อาวุโสน้อยลง แต่งตัวไม่เหมาะสม (ใส่สายเดี่ยว เกะออก) ทำสีผมต่าง ๆ ชอบมั่วสุมตามสถานบันเทิงต่าง ๆ คืมสุรา ทำให้เกิดปัญหาสังคมมีการก่อคดีอาชญากรรมในกลุ่มผู้มีฐานะร่ำรวยมีรสนิยมบริโภคสินค้าที่มีราคาแพง เช่น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า เครื่องใช้ต่าง ๆ

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

เศรษฐกิจที่ขาดเทคโนโลยีของตนเอง การละเลยการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ทำให้ภาวะการผลิตของไทยไม่มีเทคโนโลยีการผลิตเป็นของตนเอง จึงต้องซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แม้แต่ประเด็นทางอ้อม เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ ส่งบันทึกเสียงของสหภาพยุโรปในปี พ.ศ. 2539 ถึงร้อยละ 54 ทำให้ประเทศไทยถูกตอบโต้โดยการตัดสิทธิ์ GSP และการถูกมาตรการกีดกันทางการค้าเนื่องจากสินค้าผลิตไม่ได้มาตรฐานการค้าออกเป็นต้น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2542 : 10 – 11) ภูมิปัญญาของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์ มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับสิ่ง “เหนือธรรมชาติ” และปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้ง สิ่งนี้เองคือ ภูมิปัญญา สิ่งนี้เองคือแก่นของวัฒนธรรม ประเด็นหลักในที่นี่คือสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติกับความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ ได้อาศัยภูมิปัญญาอันเกิดขึ้นต่างกรรม ต่างวาระทั้งการปะทะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกันเป็นเวลานาน จึงทำให้เกิดความมั่นคง และเกิดเป็นมรดกทางปัญญาอันควรแก่การศึกษา ในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการทางการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาต่าง ๆ การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา หากมีการสืบทอด ค้นหาเพื่อศึกษาจะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่

รัตนะ บัวสนธิ์ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีตนเองต่อ โลกสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

ภูมิปัญญามีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้งพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

มีคำใหม่ทางจริยธรรมของการพึ่งพาตนเองเพื่อความอยู่รอดตามรอยพระยุคลบาท การพัฒนาตามแนวพระราชดำริมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาคนให้อยู่ได้โดยการพึ่งพาตนเอง

สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ประชาชนชาวไทยมีสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น มีรายได้และเศรษฐกิจดีขึ้น ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราชที่ทรงงานเพื่อประชาชนมาตลอดกว่า 50 ปี ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคือ “คน” เป็นสำคัญ (สถาบันราชภัฏ 2544 : 74) เริ่มต้นที่สุขภาพ สาธารณูปโภคพื้นฐาน พระองค์สนับสนุนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีลักษณะง่าย ๆ ประหยัด และสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์แต่ละภูมิภาค ทรงสนับสนุนให้แก้ปัญหาโดยใช้ธรรมชาติแก้ธรรมชาติให้มีการเกิดความยั่งยืนโดยมีการพัฒนาครบวงจร

ทฤษฎีในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทำเป็น โครงการจากโครงการนำมาปฏิบัติ และมีการพัฒนา โครงการที่ควรรู้จักและศึกษาคือ โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการตามพระราชดำริ โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา มูลนิธิอานันทมหิดล มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ

โครงการทฤษฎีใหม่ เป็นโครงการตัวอย่างที่ดีของการบริหารงานด้านการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ราษฎรที่ยั่งยืน สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวในลักษณะพออยู่พอกินและคำนึงถึงการลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในเบื้องต้น

การจัดการด้านการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ที่พระองค์ทรงคิดค้นสูตรสำเร็จให้แก่ราษฎรใช้หลักการจัดสรรการใช้ที่ดินในสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10

30 % แรก สำหรับขุดสระน้ำเพื่อใช้ในการเลี้ยงปลา และใช้สำหรับการเกษตรในฤดูแล้ง สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพแวดล้อม

30 % ที่สอง เพื่อทำนาข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน

30 % ที่สาม การทำไร่นาสวนผสมเลี้ยงสัตว์ปลูกพืชไร่ พืชสวนไว้บริโภคและสำหรับขาย

10 % ที่เหลือ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ถนนอีกทั้งปลูกพืชสวนครัว

แนวทางหลักที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมอบให้กับคนไทยต่อสู่ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันประกอบด้วย 3 คำหลักคือ การดำรงอย่างพอกินพอใช้ การดำรงชีวิตด้วยความเฉลียวฉลาด และการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ดร. ชัยอนันต์ สมุทรวานิช ราชบัณฑิตวารสารสุโขทัยธรรมิกราช (2542 : 6-7) ได้วิเคราะห์ “ทฤษฎี” หลักในเรื่อง “บ-ว-ร” (บ้าน วัด ราชการ) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจของชาติ และตระหนักถึงความผิดพลาดในอดีต อย่างน้อยในบางแง่มุมให้ลูกโหลงสว่างไสวขึ้นมา โลกในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเน้นแต่เรื่องทุน เรื่องกำไรจนกระทั่งยอมสูญเสียสิ่งที่มีคุณค่าของชีวิตไป เช่น จริยธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้ยังละเลยเรื่องของ “คน” และคุณค่าของคน

1.1.10 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

จากสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจประเทศไทยมาตั้งแต่ พ.ศ 2540 ซึ่งอยู่ในต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) ส่งผลกระทบต่อประชาชนทำให้ภาวะความลำบาก เศรษฐกิจตกต่ำ ผิดเคือง การประกอบอาชีพลำบากเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2544 ก็ไม่อาจแก้ปัญหาความขาดแคลนนี้ได้ การพัฒนาประเทศ หรือประชาชนเป็นหนี้สิน ประชาชนเกิดความแตกแยกในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาในด้านการปกครอง ตลอดจนความไม่พออยู่พอกิน สินค้าบริโภคแพง ขาดการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ

วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล (2544 : 18 – 20) ได้สรุปแนวทางนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่ม การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

- 1) องค์กรชุมชนต้องมีอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อเข้าถึงปัญหาและวางแผนปัญหาร่วมกัน
- 2) มีการกำหนดเป้าหมายแนวทาง (วิสัยทัศน์) ร่วมกันเพื่อฟันในเรื่องอะไรให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 3) แนวทางการมีผลประโยชน์ร่วมกันและวิธีกระจายผลประโยชน์ มีการยอมรับร่วมกัน
- 4) การพัฒนาผู้นำกลุ่ม องค์กรและสมาชิกให้เข้าใจ โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ร่วมกัน
- 5) การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการกับชุมชน มีการระดมทรัพยากร / ภูมิปัญญาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 6) มีการสนับสนุนงบประมาณ ความรู้วิชาการจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งใน – นอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

บทบาทของหน่วยงานที่สนับสนุน

1. หน่วยงานภาครัฐ รัฐมุ่งเน้นสร้างความมั่นคงทางระบบการเมืองเป็นหลักโดยการสั่งการจากส่วนกลางท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันมีการปรับตัวในการทำงานเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น โดยการสนับสนุนบทบาทขององค์กรชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาโดยเน้นในเรื่อง "การพึ่งพาตนเอง" ของคนในชุมชนเป็นหลักเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนรู้จัก "คิดเอง ทำเอง" โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยเป็น "พี่เลี้ยง" เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง เป็นต้น

2. หน่วยงานภาคเอกชน ปัจจุบันมีหน่วยงานภาคเอกชนที่ทำงานด้านพัฒนาชนบทจำนวนมาก โดยสนับสนุนให้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาบางประการ เช่น การขาดการยอมรับจากหน่วยราชการในท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนทางการเงินจากประชาชน ภาคเอกชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนความเคลื่อนไหว โดยทำหน้าที่เป็นตัวประสานระหว่างองค์กรภาครัฐในระดับท้องถิ่น กับองค์กรชุมชนในระดับประชาคมมากขึ้น เช่น มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย มูลนิธิพัฒนาไท บริษัทน้ำมันบางจากจำกัด (มหาชน)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงนับปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดชุมชนเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งสามารถมองเห็นชุมชนเข้มแข็งได้จาก มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม ถึงเหล่านี้สามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งและสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สุมทุม หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว

จังหวัดนครราชสีมา

ที่มาของหมู่บ้าน เหตุที่ได้ชื่อว่า บ้านสุมทุม เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2334 หรือประมาณ 210 ปี มาแล้ว เหตุที่ชื่อ "บ้านสุมทุม" นั้นเพราะ ที่หมู่บ้านจะมีหนองน้ำและมีคนเห็นควายผู้ขึ้นมาจากหนองน้ำ ชาวบ้านก็เรียกว่า "หนองควายชุม" แต่แล้วทางราชการได้เปลี่ยนให้เป็น "สุมทุม"

คนกลุ่มแรกที่มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน

ปู่ทวดเหลือง ไม่ทราบนามสกุล

ย่าทวดโม ไม่ทราบนามสกุล

ปู่ทวดเป็ง ไม่ทราบนามสกุล

ปูทร	ไม่ทราบนามสกุล
ย่าจันทร์	ไม่ทราบนามสกุล
ปู่จันทร์	ไม่ทราบนามสกุล
ย่าเรียน	ไม่ทราบนามสกุล

คนกลุ่มแรกที่มาตั้งหมู่บ้านสุมทุม ได้อพยพมาจากบ้านคลองขวาง ตำบลคลองขวาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และจากบ้านปลายคาบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านสุมทุมนั้น อพยพมาเพื่อความสะดวกสบายในการประกอบหาเลี้ยงชีพ เนื่องจากในอดีตอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านหัน ทำให้การเดินทางทำมาหากินในแต่ละวันหรือแต่ละครั้ง มักต้องใช้ระยะเวลาเดินทางนานพอสมควร ฉะนั้นจึงทำให้บุคคลกลุ่มนั้นอพยพมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านสุมทุม เพื่อจะได้มีที่ทำอาชีพการค้าสัตว์ ซึ่งอยู่ที่เดิมนั้นมีความแห้งแล้งสัตว์ป่าก็เริ่มหายาก ทำให้ต้องมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหาเลี้ยงชีพ

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านสุมทุม ในอดีตนั้นหมู่บ้านสุมทุมมีลักษณะเป็นป่าทึบ ป่าไม้รวก ป่าไผ่ และมีสระน้ำขนาดใหญ่ จึงมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ทำให้มีสัตว์ป่านานาชนิดมากินน้ำที่สระแห่งนี้แต่ในปัจจุบัน ป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้หมดไปมากแล้ว ยังคงเหลือเพียงสระน้ำขนาดใหญ่ และได้มีการปรับปรุงขุดลอกคลองให้กลายเป็นบ่อประปาประจำหมู่บ้าน

อาชีพที่เข้ามาเพิ่มคือการค้า การเลี้ยงสัตว์ การเกษตร เป็นต้น

หมู่บ้านสุมทุมตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอสีคิ้ว ซึ่งมีระยะห่างจากอำเภอสีคิ้วประมาณ 13 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อ บ้านหนองบัวน้อย ต.หนองบัวน้อย	ระยะทาง 2 กิโลเมตร
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อ บ้านหนองสะแบง ต.กุดน้อย	ระยะทาง 3 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อ บ้านหนองกก ต.หนองบัวน้อย	ระยะทาง 5 กิโลเมตร
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อ บ้านวังโรงน้อย ต.กฤษณา	ระยะทาง 5 กิโลเมตร

การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคของชาวบ้านหมู่บ้านหนองกกลาง ดังนี้

- ถนนเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมีสภาพเป็นถนนแบบทางเกวียนและทางเดินเท้า
- เป็นถนนลูกรัง เมื่อปี พ.ศ. 2530 มีความยาว 4,650 เมตร
- ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2519
- ประปาหมู่บ้านสร้างเมื่อ ปี พ.ศ. 2539

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

1) ลักษณะประชากร หมู่บ้านสุขุมุม มีจำนวนประชากร 655 คน เป็นเพศชาย 351 คน เป็นเพศหญิง 304 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.59 และเพศชาย ร้อยละ 49.47 กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	351	53.59
- หญิง	304	49.47
2. อายุ		
1 วัน – 3 ปีเต็ม	15	2.29
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	43	6.56
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	86	13.13
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	24	3.66
14 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	30	4.58
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	313	47.89
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	63	9.62
60 ปี 1 วันขึ้นไป	81	12.37

จากตารางที่ 3 พบว่าหมู่บ้านหนองกกลางมีประชากร 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็มมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.89 รองลงมาคือ 6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม ร้อยละ 13.13 และน้อยที่สุดคือ วัย 1 วัน – 3 ปีเต็ม ร้อยละ 2.29

การประกอบอาชีพจำนวน 147 ครอบครัว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านหมู่บ้านสุขุมุม คิดเป็นร้อยละ 51.02 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 4 ลักษณะการประกอบอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ทำนา	75	51.02
รับจ้าง	35	23.81
ค้าขาย	12	8.16
รับราชการ	3	2.04
อื่น ๆ	22	14.97
รวม	147	100

ครอบครัวที่มีที่ดินเป็นของตนเอง จำนวน 126 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีที่ดิน 11-20 ไร่ ร้อยละ 36.52 รองลงมา 21- 50 ไร่ ขึ้นไป ร้อยละ 30.16 น้อยที่สุด 1-5 ไร่ ร้อยละ 10.31 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนครอบครัวที่มีที่ดินเป็นของตนเอง จำนวน 126 ครัวเรือน

ที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวน 1-5 ไร่	13	10.31
6-10 ไร่	15	11.90
11-12 ไร่	46	36.52
21-50 ไร่	38	30.16
50 ไร่ขึ้นไป	14	11.11
รวม	126	100

ครอบครัวที่มีที่ดินที่ยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ จำนวน 13 ครอบครัว รวม 88 ไร่ ด้านศึกษาสมาชิกในหมู่บ้านมีผู้อ่านหนังสือไม่ออก 57 คน และมีสมาชิกจำนวนหนึ่งเดินทางไปศึกษานอกหมู่บ้าน รวมทั้งหมด 64 คน คือ

- ระดับประถมศึกษา 5 คน
- ระดับมัธยมศึกษา 70 คน
- นักศึกษาผู้ใหญ่ 2 คน
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา 19 คน

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนนักเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

ชั้น	จำนวนห้อง	จำนวนเด็ก
อนุบาล 1	1	14
อนุบาล 2	1	9
ป.1	1	13
ป.2	1	8
ป.3	1	12
ป.4	1	9
ป.4	1	7
ป.6	1	6
รวม	8	78

ภายในหมู่บ้านหนองกก ประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป ปัจจุบันได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ จำนวน 6 คน และคนในหมู่บ้านมีคนพิการจำนวน 3 คน ได้เรียนหนังสือ 2 คน ไม่ได้เรียน 1 คน นอกจากนี้บ้านหนองกก ปัจจุบันมีร้านค้า 12 ร้าน มีการจ้างงาน 17 คน มีโรงงานอุตสาหกรรม 2 โรงงาน มีการจ้างงาน 120 คน มีจำนวนสัตว์เลี้ยงดังนี้ วัว 125 ตัว เป็ด 160 ตัว ไก่ 882 ตัว สุกร 665 ตัว ห่าน 15 ตัว ปลา 19,500 ตัว กระบือ 27 ตัว สุนัข 35 ตัว นก 2 ตัว แมว 17 ตัว

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงภายในหมู่บ้าน

ชนิด	จำนวน (ตัว)
วัว	125
เป็ด	160
ไก่	882
สุกร	665
ห่าน	15
ปลา	19,500
กระบือ	27
นก	2
แมว	17
สุนัข	35
รวม	21,428

แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

แหล่งน้ำในหมู่บ้านหนองกอกส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้าน โดยทั่วไปประกอบอาชีพในด้านการเกษตร คือ ทำนา ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพด ซึ่งต้องใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ถ้าหากว่าปีใดมีฝนทิ้งช่วงไม่ตกตามฤดูกาลทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งในหมู่บ้าน ปัจจุบันแหล่งน้ำมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพใช้ไม่ได้ตลอดปี ดังแสดงใน ตาราง

ตารางที่ 8 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	31	20	21
บ่อน้ำบาดาล	3	3	
สระน้ำ	1	1	
ห้วย	1	1	
ฝายกั้นน้ำ	1	1	

ตารางที่ 11 แสดงปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านสุ่มทุม

ประเภทลักษณะ ภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	อายุ	ความเชี่ยวชาญ	ประสพ การณ์
1. ด้านการเกษตร	นายอนุพงษ์ เมืองขุนทด	37	การเลี้ยงสัตว์	2
	นางทองเหลือง โจมจันทิก	48	การเพาะปลูก	10
2. ด้านหัตถกรรม	นางหนูฟอง พาอ้อ	42	การตัดเย็บเสื้อผ้า	5
	นางสำลี จูจันทิก	47	การจักสาน	30

นอกจากนี้บ้านสุ่มทุม ยังมีงานบุญประเพณีประจำเดือนต่างๆ ซึ่งชาวบ้านให้ความร่วมมือร่วมใจกันจัดขึ้นทุกปีดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 12 แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีของชาวบ้านสุ่มทุม

เดือน	การทำบุญหรืองานประเพณี
มกราคม	ทำบุญขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์	ทำบุญเทศมหาชาติ
มีนาคม	-
เมษายน	ทำบุญสงกรานต์ (สรงน้ำพระ)
พฤษภาคม	ทำบุญเลี้ยงศาลพระภูมิ (ตะปูบ้าน)
มิถุนายน	
กรกฎาคม	ทำบุญตัดบาตรเข้าพรรษา
สิงหาคม	ทำบุญตัดบาตรวันแม่
กันยายน	ทำบุญข้าวกระยาสาตร์
ตุลาคม	ทำบุญตัดบาตรเทโว (ออกพรรษา)
พฤศจิกายน	ทำบุญทอดกฐิน
ธันวาคม	ทำบุญตัดบาตรวันพ่อแห่งชาติ

ผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือในหมู่บ้านสุมทุม หมู่ที่ 4

1. พระอธิการมานพ วิชโซ
2. นายกิตติ ตรงจันทิก
3. นายชาญ เมงขุนทด
4. นายอนุพงษ์ เมืองขุนทด

1.2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ

1) ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

ภายในหมู่บ้านหนองกกแต่ละปีสามารถจัดเก็บภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีร้านค้า ฯลฯ ได้ปีละ 23,748 บาทปี นอกจากนี้ยังมีเครื่องใช้ไฟฟ้าอุปกรณ์ต่างๆ ดังนี้ คือ รถยนต์ 57 คัน มอเตอร์ไซด์ 93 คัน รถไถนาเดินตาม 35 คัน ตู้เย็น 89 เครื่อง พัดลม 166 เครื่อง โทรทัศน์ 21 เครื่อง ทีวีสี 166 เครื่อง ทีวีขาวดำ 8 เครื่อง หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 135 เครื่อง รวมถึงส้วมที่ถูกต้องสุขาภิบาล จำนวน 147 ครวเรือน และภายในหมู่บ้านยังมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมซึ่งปัจจุบันมี 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านสุมทุม หมู่ที่ 4

ชื่อกลุ่ม	ปีที่ก่อตั้ง	จำนวนสมาชิก	กองทุนปัจจุบัน (บาท)
1. กลุ่มฌาปนกิจ	2540	317	6,340
2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	2542	99	150,000

2) ลักษณะที่เป็นศักยภาพด้านดี

บ้านสุมทุม หมู่ที่ 4 มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งทำหน้าที่ปกครองและบริหารหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	การศึกษาสูงสุด
1. นายกิตติ ตรงจันทิก	กรรมการ	ม.3
2. นางอารีย์ อุดอามาตย์	กรรมการ	ป.4
3. นายมี ยุทธหาร	กรรมการ	ป.4
4. นายอนุพงษ์ เมืองขุนทด	ผู้ใหญ่บ้าน	อนุปริญญา
5. นางกุสุมา จัดสันเทียะ	กรรมการ	ป.6
6. นายธีระพงษ์ ฝ้ายจันทิก	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ป.4
7. นางระยอง ชูขุนทด	กรรมการ	ป.4
8. นายกิตติ แสกขุนทด	กรรมการ	ป.6
9. นางละเอียด สุวรรณวงษ์	กรรมการ	ป.6

4) ลักษณะที่ต่อความไม่เข้มแข็งคือชาวบ้านในหมู่บ้านสุมทุม หมู่ 4 เป็นหนี้สินสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธ.ก.ส. กองทุนหมู่บ้านจำนวน 102 ครอบครัว (คิดเป็นร้อยละ 69.39) เป็นเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ 10,952,200 บาท ส่วนดอกเบี้ยของสถาบันการเงินของรัฐ ประมาณ 10-14 บาท/ปี เป็นหนี้รายชื่อบุคคลจำนวน 8 ครอบครัว คิดเป็นเงิน 112,000 บาท

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านสุมทุม หมู่ที่ 4 โดยภาพรวมมีดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองแห่งชาติจากการสัมภาษณ์เปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่าชาวบ้านสุมทุม หมู่ 4 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าเป็นนโยบายที่รัฐบาลจะแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ

2) เงิน 1 ล้านบาท ชาวบ้านสุมทุมหมู่ 4 มีความเข้าใจว่าเป็นเงินที่รัฐบาลจัดสรรมาให้กู้ยืมเป็นทุนในการประกอบอาชีพ โดยเมื่อถึงชำระคืนจะต้องส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย แต่บางส่วนที่เข้าใจว่าเป็นเงินที่รัฐบาลจะให้ใช้ฟรี ๆ

3) คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านสุ่มทุม หมู่ 4 พบว่าการจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดตั้งกองทุนและคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 14 คน และได้มอบหมายหน้าที่ให้กับคณะกรรมการทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเหมาะสมและโปร่งใส

4) อื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยงานระบบ A

- เงินที่ผู้กู้ชำระคืนพบว่า ยังไม่มีการชำระคืนเพราะในระเบียบข้อบังคับของกองทุนได้กำหนดไว้ในการทำสัญญากู้ยืมนั้นจะชำระคืนเมื่อครบกำหนด 1 ปี

- ผู้สมัครขอกู้ กองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม หมู่ 4 พบว่ามีชาวบ้านภายในหมู่บ้านได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 90 ราย และมีผู้กู้จำนวน 83 ราย คณะกรรมการได้พิจารณาให้กู้ได้ทั้งหมด

ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้กองทุนหมู่บ้านพบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้พิจารณาจากโครงการที่สมาชิกเสนอขอกู้โดยผู้ถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการที่สมาชิกได้เสนอขอกู้

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุนพบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีการจัดทำบัญชีครบทุกขั้นตอนเริ่มทำบัญชีตั้งแต่การสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนรวมไปถึงการจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนหมู่บ้านอย่างรอบคอบทุก ๆ เดือน ประกอบด้วยบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีรายรับรายจ่าย และบัญชีลูกหนี้

3) อื่น ๆ เกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยงานระบบ A

- การแนะนำวิธีทำธุรกิจ จากการจัดเวทีประชาคม พบว่าภายในหมู่บ้านได้รับการช่วยเหลือจากทางอำเภอ โดยได้จัดโครงการอบรมการประกอบอาชีพด้านต่างๆ และมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้ความรู้กับชาวบ้านภายในหมู่บ้าน

- การช่วยเหลือขาด ไม่สามารถขาดมารองรับผลผลิตของสมาชิกได้ สมาชิกต้องพึ่งพาตนเองในการจำหน่ายผลผลิตที่เกิดขึ้น

ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ผลโดยตรง จำนวนผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 83 ราย จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด 90 ราย รวมยอดเงินให้สมาชิกกู้ทั้งหมด 980,000 บาท จากจำนวนเงิน 1 ล้านบาท

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่าสมาชิกที่กู้เงิน 83 ราย ได้พิจารณาจากคณะกรรมการและอนุมัติให้กู้

ได้ทั้งหมด จำนวนเงินทุนสะสมของกองทุนหมู่บ้านมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สมาชิกที่กู้เงินไปไม่มีการขยายกิจการใหม่ ๆ ภายในหมู่บ้าน

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า มีศักยภาพและความเข้มแข็งขึ้นในหมู่บ้านมีเครือข่ายการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบอาชีพซึ่งกันและกันภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี

ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า ผลการประเมินในการดำเนินงานกิจการของผู้กู้ ส่วนมากสมาชิกที่กู้เงินเคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมาแล้วเพราะเป็นอาชีพหลัก สมาชิกที่กู้เงินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของหน่วยระบบ B พบว่า

- ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว สมาชิกที่กู้ยืมเงินมีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพของตน ได้รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

- ทรัพย์สินของผู้กู้และครอบครัว สมาชิกที่กู้ยืมเงินส่วนใหญ่จะไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพต้องกู้ยืมจากหน่วยงานอื่น เช่น ธ.ก.ส. สหกรณ์ และบางรายได้ยืมจากพี่น้องของตนเองเพื่อเป็นทุนสมทบกับทุนเดิมที่มีอยู่แล้ว

- หนี้สินธนาคารของผู้กู้สมาชิกส่วนใหญ่มีหนี้สินอยู่กับ ธ.ก.ส. มีบางส่วนเป็นหนี้ธนาคารออมสิน หนี้นายทุนนอกระบบและสหกรณ์

- อาชีพหลักของผู้กู้ ได้แก่ อาชีพทางด้านเกษตร การทำนา การทำไร่อ้อยและการเลี้ยงสัตว์

- รายได้ของครอบครัว สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว แต่ก็มีบางครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ดีสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1. จำนวนเงินที่ได้จากการกู้กองทุน ส่วนใหญ่สมาชิกรับเงินกู้ที่ได้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เสนอโครงการขอกู้กับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จะมีเพียงสมาชิกบางรายเท่านั้นที่ไม่ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่เสนอขอกู้ เพราะสมาชิกบางรายกู้เงินได้จำนวนน้อยไม่เหมาะกับการลงทุนที่ได้เสนอโครงการไปแล้ว จึงหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน

2. อื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

- เงินอื่น ๆ สมาชิกบางรายมีเงินทุนเดิมอยู่แล้วแต่ส่วนมากสมาชิกจะมีเงินมาสมทบทุนเดิม

จากการกู้ยืมจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ธ.ก.ส.

- สถานที่และวัตถุดิบ สมาชิกที่กู้ยืมเงินจะใช้สถานที่และวัตถุดิบของตนเองซึ่งมีอยู่แล้วใช้ในการประกอบอาชีพแต่มีบางครอบครัวเช่าที่ในการประกอบอาชีพ
- เทคนิควิธีทำงาน ยังใช้ระบบเดิมคือ ใช้แรงงานของตนเองในการประกอบอาชีพ

ผลการประเมินผลผลิตหน่วยระบบ B

ผลโดยตรง ได้แก่

- รายได้เป็นเงิน สมาชิกบางรายที่กู้ยืมเงินลงทุนประกอบอาชีพแล้วมี รายได้เป็นเงิน เช่น สมาชิกที่กู้เงินไปลงทุนปลูกอ้อย เมื่อผลผลิตออกมาแล้วนำไปขายสมาชิกก็มีรายได้เป็นเงิน
- ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งที่ของ สมาชิกส่วนใหญ่ที่กู้ยืมเงินไปลงทุนแล้วได้แก่ผลผลิตเป็นสิ่งที่ของ เช่น สมาชิกกู้เงินไปซื้อสัตว์มาเลี้ยง ค้าขาย ผลกระทบโดยตรง ได้แก่
- ผู้กู้ได้ขยายกิจการ สมาชิกที่กู้เงินไปลงทุนประกอบกิจการยังไม่ได้ขยายกิจการใดๆ เพราะสมาชิกเพิ่งเริ่มลงทุนยังไม่มีรายรับเพิ่มขึ้นพอที่จะขยายกิจการได้
- ผู้กู้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสมาชิกได้ดำเนินกิจการของตนเองด้วยเทคนิควิธีที่ดี คือ มีการวางแผนระบบการทำงานที่ดีขึ้น

ผลกระทบโดยอ้อม ได้แก่

- ผู้กู้มีการพึ่งตนเองสมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองมีประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้น
- การกลับคืนถิ่นของประชาชนจากที่เคยอพยพไปทำงานต่างถิ่นก็มีบางส่วนที่ได้กลับมาทำงานที่บ้านเกิดของตนเอง

3. ผลการทดลองวิธีแบบใหม่

ผลการทดลองวิธีใหม่พบว่า สมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านไปแล้วไม่ได้นำเงินไปทดลองประกอบอาชีพในรูปแบบใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ เนื่องจากสมาชิกได้กู้ยืมเงินไปเพื่อเป็นทุนสมทบกับทุนเดิมของตนเองเพื่อประกอบอาชีพหลักที่เคยทำมาก่อนแล้ว ดังนั้นสมาชิกจึงไม่คิดที่จะประกอบกิจการใหม่ ๆ เพราะอาชีพเดิมเงินทุนกู้ไม่เพียงพอแล้ว ถ้าจะไปทดลองวิธีการใหม่ ๆ อีกเงินทุนก็ต้องใช้จ่ายในจำนวนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้สมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนจึงไม่คิดที่จะทดลองวิธีการใหม่ อีกทั้งสมาชิกไม่ค่อยได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าประกอบธุรกิจ

โดยมีผู้เกี่ยวข้องกับกองทุนมาให้ความรู้ สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้านและมีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านมีการพัฒนาอาชีพ มีการสร้างรายได้ มีผู้สนับสนุนให้เกิดกองทุนในหมู่บ้านและมีสมาชิกในกองทุนหมู่บ้าน จำนวนสมาชิกกองทุนมี 90 ราย ยอดคงเหลือของกองทุน 20,000 บาท เพื่อกันไว้เป็นเงินให้สมาชิกกู้ฉุกเฉิน

6.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า มีคณะกรรมการจำนวน 14 คน ชาย 7 คน หญิง 7 คน มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบกองทุนด้วยความโปร่งใสระเบียบการบริหารกองทุนให้อยู่ภายในกรอบของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนมีการประชุมคณะกรรมการสม่ำเสมอ มีการรับสมาชิก มีการจัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบัน การตัดสินใจจะพิจารณาจากการเสนอโครงการของสมาชิกว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ มากน้อยเพียงใด มีการจัดสรรผลประโยชน์จากอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับจากสมาชิกที่ชำระคืนเมื่อครบกำหนด 1 ปี

6.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุนและสมาชิกก็นำหลักการนี้มาใช้ในการประกอบอาชีพ สามารถนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการประกอบอาชีพของสมาชิก ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาชีพ

6.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า มีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้สมาชิกเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นสมาชิกกองทุนทุกคน มีเงินที่รัฐบาลให้ยืม สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนว่าจะต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องจัดการกันเองให้ได้ สมาชิกแต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยใช้หลักการพึ่งตนเองและคำนึงถึงการบริโภคที่มีตลาดรองรับอย่างมั่นคง

6.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า มีจำนวนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้น มีจำนวนประชากรทั้งหมด 655 คน ชาย 351 หญิง 304 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ปัจจุบันสมาชิกนำเงินกู้ไปประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ปลูกพืช จำนวน 44 ราย เลี้ยงสัตว์จำนวน 20 ราย นอกจากนี้ยังมีอาชีพด้านอื่น ๆ คือ อาชีพค้าขาย 13 ราย สมาชิกได้ดำเนินกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน

6.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ พบว่า

6.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้

การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน ชาวบ้านภายในหมู่บ้านโดยมีหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนเข้าร่วมประชุมจำนวนสมาชิกของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดภายในหมู่บ้าน มีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านภายใน

ในหมู่บ้านมีกลุ่มองค์กรเกิดขึ้น จำนวน 2 กลุ่ม เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

6.2.2 ปัจจัยการผลิตด้านลบ พบดังนี้

มีความพึงพอใจในการจัดตั้งกองทุน ภายในหมู่บ้านมีสมาชิกบางส่วนไม่พึงพอใจในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน ยังไม่ถึงเวลาการชำระเงินคืนจึงไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า จะไม่มีกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน

6.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้ พบว่า มีองค์กรผู้ประกอบการอาชีพเดียวกันมีการจำหน่ายผลผลิตของผู้ประกอบการอาชีพเสริม สมาชิกมีการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

6.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

6.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดพบว่า

- สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีอยู่ในระดับปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนยกย่องคนทำความดีอยู่ในระดับดีมาก
- สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ในระดับปานกลาง
- ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนาอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับปานกลาง

ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่นพบว่า

- สมาชิกภายในหมู่บ้านต้องมีความสามัคคี
- สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่
- สมาชิกภายในหมู่บ้านอยู่อาศัยรวมกันเป็นปึกแผ่น
- สมาชิกภายในหมู่บ้านสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการติดตามผลดำเนินการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านสุขุมกลาง สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1.1 เพื่อทราบถึงกระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนที่กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด
- 1.2 เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
- 1.3 เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนความสามารถในการยกระดับความเป็นอยู่ การพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิกกองทุน
- 1.4 เพื่อทราบปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
- 1.5 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย
- 1.6 เพื่อให้เกิดองค์การเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชน ท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ

2. วิธีดำเนินการ

- 2.1 ศึกษาเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้าใจ โดยละเอียด
- 2.2 ปฏิบัติงาน ในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุน
- 2.3 ใช้ชีพชีโมเดลในการวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้และตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล
- 2.4 เก็บรวบรวมข้อมูล จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พร้อมทั้งอาศัยข้อมูลจากแบบรายงานต่างๆ ที่ได้เก็บไว้แล้วบางส่วน
- 2.5 วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยรวบรวมผลการวิเคราะห์เป็นเอกสาร
- 2.6 เขียนรายงานการประเมินผลในรูปแบบของสารนิพนธ์

3. ผลการดำเนินการ

- 3.1 ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านเพิ่มขึ้น
- 3.2 ประชาชนในหมู่บ้านนำเงินกู้จากกองทุนไปใช้ในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์
- 3.3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีประสิทธิภาพในการบริหารกองทุนเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบต่องเงินกองทุนและส่งเสริมการทำงานของกองทุน
- 3.4 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีกองทุนเพิ่มขึ้น
- 3.5 ระเบียบกองทุนมีความชัดเจน โปร่งใสมากขึ้น เป็นระเบียบที่สามารถปฏิบัติตามได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการบริหารกองทุน
- 3.6 สมาชิกในหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุน มีความสามัคคีกัน มีความคิดริเริ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อกองทุน
- 3.7 สมาชิกในหมู่บ้านมีความอยู่ดีกินดีขึ้น มีเงินทุนในการประกอบอาชีพและรู้จักระมัดระวังในการใช้เงิน เพิ่มมากขึ้น
- 3.8 ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในหมู่บ้านชุมชุม

อภิปรายผล

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านชุมชุม บรรลุทั้ง 5 ข้อ ได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อ 1 การเกิดกองทุน กองทุนหมู่บ้านชุมชุมเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้าน การมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้มีกองทุนที่มีประสิทธิภาพ และมีแนวโน้มว่าประชาชนในหมู่บ้านจะให้ความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การมีระบบบริหารกองทุน กองทุนหมู่บ้านชุมชุมมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน เพื่อให้มีความง่ายและความคล่องตัวในการบริหารกองทุน โดยได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนจากความเห็นชอบของสมาชิกทุกคนและมีการแบ่งหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการทุกคนอย่างชัดเจน ช่วยให้ระบบการบริหารกองทุนมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง กองทุนหมู่บ้านชุมชุมเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดเวทีสัมมนาจัดกิจกรรมต่างๆที่ให้ความรู้ เพื่อให้ประชาชนนำความรู้ที่ได้ มาปรับปรุงใช้ในวิถีประจำวัน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ แต่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนภายนอก เพื่อการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อ 4 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ประชาชนทั่วไป และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม มีความซื่อสัตย์ต่อชุมชน ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักต่อบ้านเกิดของตนเอง ร่วมแรงพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้หมู่บ้านสุ่มทุมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

2.1 ปัจจัยด้านบวก

2.1.1 ประสบการณ์การประกอบอาชีพที่ล้มเหลวของประชาชนบางรายในหมู่บ้าน จึงได้อาศัยเป็นบทเรียนให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก

2.1.2 เกิดความสามัคคีภายในหมู่บ้าน ประชาชนร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกันมากขึ้น จึงก่อให้เกิดเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง

2.1.3 ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน โดยมีสมาชิกกองทุนทั้งหมด 83 คน จากจำนวนครัวเรือน 90 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าการจัดตั้งกองทุนประสบความสำเร็จ

2.1.4 สมาชิกกองทุนมีเงินสะสมเพิ่มขึ้น รู้จักการออมเงิน เพื่อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของตนเอง

2.2 ปัจจัยด้านลบ

2.2.1 ประชาชนในหมู่บ้านยังคงมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคาร และนายทุนนอกระบบ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เจริญเติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2.2.2 สมาชิกกองทุนบางรายไม่พึงพอใจในการตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งอนุมัติให้กู้เงินได้จำนวนน้อยกว่าที่ขอกู้ไว้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในการทำงานของคณะกรรมการกองทุน จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ในการจัดเวทีประชุมเท่าใดนัก

2.2.3 สมาชิกบางรายมีงานที่ต้องรับผิดชอบทำงานมาก บางคนต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่หมู่บ้าน ทำให้ไม่ได้รับข่าวสารจากการประชุมกองทุน ทำให้การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการเกิดความล่าช้า เก็บเงินฝากสัจจะจากสมาชิกได้ไม่ครบตามกำหนดเวลา

2.2.4 คณะกรรมการกองทุนบางคนขาดความรู้ ในการบริหารจัดการกองทุน และการทำบัญชีกองทุน ดังนั้นภาระหนักจึงตกเป็นของประธานและเหรัญญิก ทำให้ระบบการบริหารกองทุนมีความล่าช้า ขาดความละเอียดในการทำงาน บางครั้งคณะกรรมการได้ขอความช่วยเหลือจากบัณฑิตกองทุนให้ช่วยจัดทำบัญชี ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาได้เพียงระดับหนึ่ง

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมศึกษาการสร้างองค์กรเครือข่ายย่อยภายในหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกหมู่บ้านชุมชุมได้จัดตั้งสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ โดยเป็นองค์กรเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ที่ได้จัดตั้งขึ้นก่อนนี้แล้ว แต่เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามา กลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้มีการพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้น สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ทำให้กลุ่มองค์กร มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น เป็นส่วนช่วยเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งในการดำเนิน โครงการ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

ประชาชนในหมู่บ้านหนองกกยางกลางรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน สมาชิกหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานของรัฐ แสดงความคิดเห็น ให้ออกเสนอแนะอย่างเต็มที่ อีกทั้งสมาชิกต่างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับมติในที่ประชุม จึงทำให้การบริหารกองทุนคล่องตัวขึ้น การอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นภายในครอบครัว มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ อีกทั้งในหมู่บ้านมีการช่วยเหลือ เด็ก สตรี และคนชรา จึงทำให้ การอาศัยอยู่ในหมู่บ้านชุมชุม มีความสงบสุขร่มเย็น อยู่กันอย่างมีสันติ

5. ผลโดยตรงและผลกระทบต่างๆ

5.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการประกอบอาชีพต่างๆ สามารถลงทุนก่อให้เกิดรายได้จากผลผลิต และสามารถนำเงินชำระคืนกองทุนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยได้ครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้จำนวนเงินกองทุนเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงการเติบโตของกองทุน

5.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) สมาชิกผู้กู้เงินไปดำเนินการโครงการตามกิจกรรมต่างๆ สามารถปลดปล่อยภาระหนี้สินลงได้ในระดับหนึ่ง และช่วยเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยสมาชิกได้รู้จักการใช้เงินให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ นำความรู้ที่ได้จากการรวมกลุ่มองค์กร ไปพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพของตนเองและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นกว่าในอดีต

5.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) วิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ประชาชนเกิดความสามัคคีมากขึ้น สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีทัศนียภาพให้เกิดกองทุนที่มั่นคง มีประสิทธิภาพเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ วงเงินที่อนุมัติให้กู้ยืม สูงสุดไม่ควรเกิน 30,000 บาท จากระเบียบกองทุนที่อนุมัติให้กู้ยืมได้ไม่เกิน 50,000 บาท เนื่องจากสมาชิกบางรายหากกู้เงินไปแล้วไม่สามารถนำเงินมาชำระคืนได้ จะเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินผูกพันมากขึ้น และเงินกองทุนอาจสูญ ไม่สามารถเรียกเก็บคืนได้

2. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 คณะกรรมการกองทุนควรให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตนเองให้มากกว่านี้ โดยให้ความร่วมมือในการประชุมระดับอำเภอมากขึ้น ซึ่งเป็นการให้ความรู้แก่คณะกรรมการกองทุนโดยเฉพาะ เพื่อนำความรู้มาใช้ในการบริหารกองทุนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 ควรมีการแบ่งงาน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน ตามความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้การบริหารกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะข้อที่ 3 ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีกองทุนแก่คณะกรรมการให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะற்றுญิกและเลาญการ ควรได้รับความรู้ในการทำบัญชีกองทุนมากที่สุด เนื่องจากการทำบัญชีกองทุนค่อนข้างยากและข้อมูลมาก ต้องทำบัญชีไม่ให้ผิดพลาด เพื่อความโปร่งใสในการบริหารกองทุน และ เป็นการจัดระบบบัญชี ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยในการบริหารจัดการกองทุน

3. ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจการอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 สมาชิกผู้กู้เงินควรนำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่เขียนขอโครงการ ไม่ควรนำเงินไปใช้จ่ายทางอื่นที่ไม่เป็นประโยชน์หรือนำไปชำระหนี้แก่นายทุนนอกระบบ เพราะจะเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินผูกพันมากขึ้น

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 สมาชิกผู้กู้เงินไปประกอบอาชีพต่างๆ ที่มีกิจกรรมเดียวกันหรือคล้ายกันควรมีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรประกอบอาชีพขึ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มอาชีพเดียวกันและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะช่วยให้การประกอบอาชีพมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะข้อที่ 3 สมาชิกผู้กู้เงินควรมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการผลิต การตลาด ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีทางเลือกมากขึ้น มีอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางมากขึ้น จะทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ช่วยลดปัญหาการเป็นหนี้สินลงได้

ข้อเสนอแนะข้อที่ 4 สมาชิกผู้กู้เงินที่ต้องการประกอบอาชีพเสริม หรือต้องการลดรายจ่ายในการผลิต ควรรวมกลุ่มกันจัดตั้งองค์กรขึ้น เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นการช่วยลดต้นทุนในการ

ประกอบอาชีพ โดยไม่ต้องซื้อปุ๋ยราคาแพงอีกต่อไป และสามารถผลิตปุ๋ยจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 สาเหตุความล้มเหลวของกองทุนหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 ผลกระทบในระยะยาวที่อาจเกิดขึ้น หลังจากมีเงินกองทุน 1 ล้านบาทเข้ามาในหมู่บ้านและชุมชน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 3 ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ในการทำงานของคณะกรรมการกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 4 ควรยกย่องกองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการกองทุน จนประสบความสำเร็จ เพื่อกระตุ้นให้กองทุนหมู่บ้านอื่นปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะข้อที่ 5 อาชีพใหม่ที่อาจเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน หรือมีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ในหมู่บ้าน

บรรณานุกรม

- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง.2541 รายงานสรุปลักษณะพื้นที่ไม้ของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา . กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.
- คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนัก . 2540. นโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ พ.ศ. 2540-2544 (ฉบับที่ 417 เดือนมีนาคม 2540), 1-24.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544 . คู่มือการดำเนินการสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง . สำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน . 2544 . คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม . 2544 . ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 . กรุงเทพฯ : บริษัทสหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม . 2544 . ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสุ่มทุม . นครราชสีมา
- ค่านิยม . 2542 . โครงสร้างการพัฒนาสื่อสารการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา . วิถีไทย.(253-254)
- เจดิว บุรีภักดี และคณะ . 2545 . ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1 . กรุงเทพฯ : บริษัท เอส . อาร์ . พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด
- เดช กาญจนางกูร. "การพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว" 2539. เศรษฐกิจปีที่ 1 . (ฉบับที่ 2 ตุลาคม-ธันวาคม 2539), 40-53
- เทคโนโลยีสุรนารี. มหาวิทยาลัย . 2544 . ประเมินคู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการโครงการ . นครราชสีมา
- ธีระพงษ์ สารรัมย์ . 2544 สภาพการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกู้ของลูกจ้างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ . ขอนแก่น . มหาวิทยาลัย
- พิณัส ทศนิยานนท์และสุภาวดี เสถียรไทย . 2544 . ธรรมเนียมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนและทรัพยากรทางด้านสิ่งแวดล้อม . กรุงเทพฯ . สายธาร

มบุญ มุกประคิชฐ์ . 2542 . แนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง : มติใหม่ทางจริยธรรมของ
การพึ่งพาตนเองเพื่อการอยู่รอดตามรอยพระยุคลบาท . สุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 12 ฉบับที่ 3
(กันยายน-ธันวาคม 2542), 5-19

ถ้ายอง ปลั่งกลาง และกิตติมา ทามาตี . 2542 . คำดับเหตุการณ์ช่วงภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของ
ไทยและมาตรการแก้ไข พ.ศ. 2539-2541 . ราชภัฏกรุงเก่าปีที่ 5, 10

วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กระทรวง . 2544 . รายงานการประชุมคณะกรรมการผู้
เชี่ยวชาญเพื่อปรับโครงสร้างการบริหารจัดการและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 1/2544 .

กรุงเทพฯ สำนักนโยบายาและแผนสิ่งแวดล้อม

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล . 2544 . ชุมชนเข้มแข็งรากฐานพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน . เศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ปีที่ 38 (มกราคม-เมษายน 2544). 8-29

ศิลปพร ศรีจันเพชร . 2543 . ระบบบัญชีที่ช่วย SMEs อย่างไร . บริหารธุรกิจปีที่ 23 (ฉบับที่ 86
เมษายน-มิถุนายน 2543), 17-22

อุดม จำรัสพันธ์และคณะ . 2545 . ชุมวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา . พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดทัศนทองการพิมพ์.